

Миладин Шеварлић

СМРТ НА ИЗЛЕТУ

трагедија кнеза Михаила од Србије

У Београду, 2010.

– Срби нису достіојни слободе,
јер ширански ѿсїуїају с Турцима.

(Енглески конзул у Београду, 1862)

– Велико узбуђење у народу!
Јови су оїеїи украдена два вола.
Шїа ће на їо Евроїа рећи? –
– Тако се їамо расуђује.

(Бењамин Калај)

– Е, сиромаси Славјани, шїо би Евроїа
без робовах, да јој није њих!

(Његош)

– Ја сам се у їочейку нешїо надао,
а данас видим да је јуџословенсїво
идеална ријеч, која само, їризнајем,
лијейо звучи.

(Његош, у писму Меду Пуцићу 1849)

– И кад їомислим да ће се овај смрад
једном зваїи – исїорија!

(Р. Дорић: “Горко путовање у ништа“)

МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ (Београд 1943)

Објављивао песме у књижевним часописима шездесетих и седамдесетих година прошлог века (*Савременик*, *Књижевност*, *Дело* и др.), позоришне критике у *Полицици*, есеје седамдесетих и есеје из области друштвено-политичке проблематике у листу *Борба* деведесетих, те у часопису *Драма* ових година, као и бројне написе из позоришне, културне и друштвене сфере у стручним часописима и дневним листовима.

Сценска адаптација Његошевог *Горског вијенца* изведена му је 1973. у Црногорском народном позоришту, а драматизација (са Ј. Павићем) романа *Трен 2 А. Исаковића* 1985. у Студентском културном центру у Београду. Аутор је сценарија за дугометражни играни филм *Недељни ручак* (редитељ Милан Јелић, *Филм-данас*, Београд 1982.) и за ТВ филм *Пролеће у Лимасолу* (редитељ Сава Мрмак, РТС 1999.).

Роман *Смрт̄и њуковника Кузмановића* објавила му је *Српска књижевна задруга* (Београд 1986.), а *Енциклопедију веровања и обичаја* (с М. Зупанцем) *Сфаирос* (Београд 1989.) и *Плаио* (Београд 2001.). Књига есеја *Српска Ајланида* изашла му је код истог издавача 2002. године.

Аутор је тридесетак драмских дела која су (почев од 1968.) играна у позориштима широм Србије, Чикагу и Великом

Трнову, на радију и телевизији, те штампана у периодици, збиркама и посебним издањима (*Пад Басишиље, У рукама оцацбине, Сведок из мртвог дома, Одлазак Дамјана Радовановића, Куйићемо виноград, Ойтимистӣ, Смртӣ љуковника Кузмановића, Пројасӣ царсӣва срїскога, Душевна болница, Кум, Небеска војска, Косово, Код злайног вола, Повраїац Вука Алимїића, Змај од Србије, Карађорђе, Госїодин Минисїар, Црни Пеїар, Љубав љобеђује, Вуци и овце или Србија на Исїоку, Заводник, Дивљач је љала, Нови живои, Мала срїска комедија, Визанїијски амеїисї, Балканска райсодија, Аїсолуїни слух, Издајник*).

Књига *Изабраних драма* објављена му је 2001. године (*Плаїо, Удружење драмских писаца Србије, Позориште Модерна гаража*). Другу, трећу и четврту књигу *Изабраних драма* објавило му је Удружење драмских писаца Србије 2006, 2008, односно, 2010. године.

За драму *Пројасӣ царсӣва срїскога* (*Аїеље 212*, 1983. и др.) добио награду на конкурсy Удружења драмских писаца Србије (1980. године), а за драме *Небеска војска* (Ужице 1988. и др.), *Змај од Србије* (Ниш 1994.) и *Заводник* (Позориште *Славија*, Београд 2002) награде *Бранислав Нушић* истог удружења (1986, 1990 и 2000. године). За драму *Змај од Србије* добио, такође, награду на Фестивалу праизведби у Параћину 1994, а исте године, на XXIX Стеријином позорју, *Сїеријину награду за савремену комедију. Злайни Бечуз*, за *їрајни доїринос кулїури Београда* добио је 1999. године.

Миладин ШЕВАРЛИЋ

СМРТ НА ИЗЛЕТУ
трагедија кнеза Михаила од Србије

ЛИЦА:

КНЕЗ МИХАИЛО ОБРЕНОВИЋ

КНЕГИЊА ЈУЛИЈА ХУЋАДИ ОБРЕНОВИЋ,
његова супруга

КНЕЗ МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ, његов отац

АНКА КОНСТАНТИНОВИЋ, његова сестра од стрица

КАТАРИНА КОНСТАНТИНОВИЋ,
његова сестричина и вереница

КАТАРИНА – девојчица

ИЛИЈА ГАРАШАНИН, председник владе
и министар иностраних послова

МИЛИВОЈЕ ПЕТРОВИЋ БЛАЗНАВАЦ, министар војни

НИКОЛА ХРИСТИЋ, министар полиције

ДР КАРЛО ПАЦЕК, дворски лекар

АНАСТАС ЈОВАНОВИЋ,
управитељ двора; први српски фотограф

РУСКИ КОНЗУЛ

АУСТРИЈСКИ КОНЗУЛ

ТУРСКИ ПАША

ПАВЛЕ РАДОВАНОВИЋ, адвокат београдски; атентатор

КОСТА РАДОВАНОВИЋ, његов брат, сапунџија из
Шапца; атентатор

ЛАЗАР МАРИЋ, бивши председник суда, робијаш;
атентатор

СТАНОЈЕ РОГИЋ, банкротирани трговац; атентатор

ЋИШКА И ЋИВКО – Милошеви момци и приватни
егзекутори

* * *

Дешава се на Иванки (пољском добру кнеза Михаила, близу Братиславе), у Београду, Топчидеру и Кошутњаку, од 1859. до 1868. године.

На почетку, сцена је празна, осим једне клупе на проценијуму, у углу. Током следећих слика, уносиће се минимални елементи декора, односно, реквизите, који ће означавати одговарајуће амбијенте – с тим што ће претходно унети елементи остати, те ће се, тако, гомилати и, до краја комада, испунити простор.

Будући да драма представља предсмртну рекапитулацију Михаилове судбине – нагомилане назнаке амбијентата, у којима су се одвијале кључне ситуације, представљаће – на крају – симболичну целину његовог живота, обухваћену једним, синоптичким, погледом.

ПРОЛОГ

КАКО ЈЕ ЛЕПА НАША СРБИЈА!

*Празна сцена, осим једне клуџе на просценијуму, десно.
Чује се само цвркуӣт̄ӣт̄ӣца. Мало за̄т̄ӣм однекуд се зачује т̄ӣха
џесма:*

*„Шт̄ио се боре мисли моје,
Искус̄ӣво ми ћӯт̄а̄т̄ӣ вели.
Беж̄т̄ӣе сада ви обоје,
Нек ми срце з̄овори!“*

*Током џесме, чији се звуци лажано з̄убе, џојављују се, из дубине, у
ше̄т̄ӣњи, кнез Михаило и Кат̄арина. Полако се џриближавају, уз
цвркуӣт̄ӣт̄ӣца који се и даље чује.*

Михаило ус̄т̄уӣт̄ӣ бере имаџинарно џољско цвеће и џрави букеӣт̄ӣћ.

МИХАИЛО: Незаборавак! Погледај, мила, ту џупку, плавичасту
нијансу... Нежан као девица;у сенци се крије.

КАТАРИНА: Да, нежан је, као...

МИХАИЛО: Онај коме га од срца подариш, не може те заборавити
никада.
(Пружа јој)

КАТАРИНА: Хвала! Чуваћу га заувек у свом хербаријуму.

МИХАИЛО: А мене у свом срцу!

КАТАРИНА: Неизоставно!

МИХАИЛО: И, он мени – обезбеђење!

КАТАРИНА: Шта, Мишел?

МИХАИЛО: (Пада у јарост̄ӣ)
Као да сам ја...Да ли сам ја неком у Србији зло
учинио?! Јесам ли ја кнез или заробљеник, овде?!

КАТАРИНА: Немој опет... Знаш да ти шкоди!
(Пауза)

А, можда је, ипак, требало...

МИХАИЛО: Хоћу да живим као слободан човек у слободној зем-
љи!

КАТАРИНА: Па, живиш...Живиш.

МИХАИЛО: Али, Каћа! Они кажу да овде влада полицијски те-
рор! Шта?! Да пустим либерале да роваре? Да Србију
деле? Европа! Енглеска демократија! А, блато до

колена. Једва из турског мрака нос помолили... Знаш, Катарина, ако хоћеш Србију да разориш, бомба ти не треба. Баци јој само коску демократије!

КАТАРИНА: Боље цвеће да беремо.

МИХАИЛО: Ако ја, као кнез, шетам слободно пропланцима Кошутњака и цвеће берем – зар то није довољан доказ да је Србија слободна и безбедна земља?

КАТАРИНА: Јесте... То је доказ.

МИХАИЛО: Маслачак! Види, види! Како се прекрасно жути...
(Бере)
Знаш, у Италији су ми правили салату од маслачка.

КАТАРИНА: Ју!

МИХАИЛО: Да, да... Маслиново уље, мало зачина, и...

КАТАРИНА: Они то једу?

МИХАИЛО: Бела рада – види!
(Бере, прави букет)
Знаш? Воли-не воли; воли-не воли...
(Куда имагинарне лисћиће)
Али, нама то не треба. Зар не, љубави?
(Сјуси јој руку на њошиљак; њокушава да је њривуче и њољуби)

КАТАРИНА: Не, ујко... Мишел!

МИХАИЛО: Па, шта? Ти си, сад, моја вереница. Може цела Србија да се постави на главу!
(Љуби је)

КАТАРИНА: Да седнемо, мало.
(Иде ка клуји)
Како је тихо...

МИХАИЛО: Волим Кошутњак – ту нас, бар, нико не гледа; не вреба сваки наш корак.
(Пауза)
Створићемо ми Југославију...

КАТАРИНА: Шта, Мишел?

МИХАИЛО: Створићемо је, Каћа! Неће нас зауставити! Ни велике силе, ни саботери... Мангупи из наших редова!

КАТАРИНА: Југославија... Необично име... А зашто, Мишел, ми просто не одемо одавде?
(Пауза)

МИХАИЛО: Да одемо? Како то мислиш, да одемо?

КАТАРИНА: Па, мислим... мислим да одемо.

МИХАИЛО: Куда, Каћа?

КАТАРИНА: У Европу!

МИХАИЛО: Па, ми смо...

КАТАРИНА: У Беч!

(Пауза)

Тај свет... То је нешто... То је нешто сасвим друго!
Тамо нико не носи опанке. И, шта је то, уопште,
Југославија?

МИХАИЛО: Знам ја да Југославија никоме није по вољи. Слободна, здружена, велика држава балканских народа. Са Србијом на челу. Ни Аустрији, разуме се ни Турској, па ни Русији то није по вољи. Држава која ће имати снаге да се одупре!

КАТАРИНА: Мишел, опрости што то кажем, али теби је бабо Милош милионе оставио. С тим новцима, био би кнез свуда!

МИХАИЛО: Не, ми ћемо је створити, Каћа! Затрубиће бојне трубе диљем нашег Балкана! Дићи ће се браћа Бугари, Власи, Грци, Арбанаси, Црногорци, Бошњаци... Па, и Хрвати, и они ће се подићи и прићи ће Србији, јер Србија је једина снага у региону која има срца, која може, која сме...

Из дубине, брзим кораком, долази Анка, машући руком у којој држи мараму.

АНКА: Охој! Ту сте, децо? Ево и баба Томаније за мном.

КАТРИНА Где си, мајко?

АНКА: Само ви цвеће берите, децо, кад вам је Бог дао.

МИХАИЛО: Седи, Анка! Предахни.

АНКА: Ти си, бато, обећао да нам видиковац покажеш.

МИХАИЛО: Јесте; наредио сам да се рашчисти и да се клупе поставе. Види се све до топчидерских висова и Раковице. Стаза је просечена с оне стране.
(Показује према левој сирани њоршала)
Нико још за њу не зна.

АНКА: Хајдемо!

КАТАРИНА: А бака Томанија?

МИХАИЛО: Стићи ће и она.

АНКА: Хајдемо ми напред!

МИХАИЛО: Идемо, Каћа! Видећете, прекрасно је.

Крену. Михаило најред, даме за њим. Пјивчице певају. Кнез засиане, осврне се.

МИХАИЛО: Како је лепа наша Србија!

Насијави даље, према јорџалу, лево. Из јорџала излазе три човека у црним оделима, Под шеширима. Десну руку држе за леђима. Исијује неколико корака према кнезу и дамама. То су Косија Радовановић, Лазар Марић и Сијаноје Рођић.

Кнез засиане, у недоумици се осврне према дамама, зајим сијрого погледа придошлице, које левом руком скину шешире и дубоко се поклоне. Михаило, уз лак наклон, енергично крене најред. Даме, на извесном одсијању, за њим. Кад прође мимо придошлица, они – из ишипоља које су држали за леђима – зајуцају на њега. Он поsrне, а Косија Радовановић хитро извуче велики нож и замахне на кнеза.

Жене вршије.

МРАК

I
СТВОРИЋЕМО МИ ЈУГОСЛАВИЈУ!

Одшамњење. Михаило сам на празној сцени, на истом месту и у истом положају као на крају пролога, иј. у позицији човека који њада. Управи се, окрене се према публици и ми видимо да је у крвавом, исеченом кайућу, чији делови, у фронцлама, висе са њега; са кравим, иакође, исеченим лицем.

МИХАИЛО: *(Осврне се око себе, зајим се усредреди на публику. Говори са мало ироничног подсмеха, покушавајући да дошера кайућ)*

То је, значи... то!

(Пауза)

Још да видимо тај предсмртни филм... Кад вам пролети живот...

(Са појачаним ироничним иајосом)

... пред очима које се, авај, склапају заувек!

(Пауза. Мења тон. Говори разложно и нејосредно)

Само, молим вас, како живот стане у један тренутак?

Као да прелазимо у неку другу временску димензију...

Не знам. О тој релативности знаће се више тек у следећем веку.

(Пауза)

Сад треба, значи, поново да преживимо све то... Па, хајде! Мада, не знам да ли је то казна или награда...

С леве стране уђу двојица слугу у ливрејама, од којих један носи нови кайућ, а други сребрну посуду с водом и убрус. Михаило скида крвави кайућ, даје га слуги и облачи нови. Зајим, наквашеним убрусом обрише крв с лица и врати убрус слуги. Слуге се поклоне, ња изађу.

МИХАИЛО: *(Окрене се публици, закопчавајући кайућ. Намешта мало и косу)*

Налазимо се на мом пољском добру, званом Иванка, недалеко од Пожуна, на почетку хиљаду осамсто педесет девете године...

Док он говори, декоратери постављају, десно, салонску гарнитуру – округли стоићић и две наслоњаче. Улази Јулија, седа у наслоњачу.

ЈУЛИЈА: Где си, Мишел? Кафа се хлади!

- МИХАИЛО: *(Гесћом и њољледом се извињава њублици и крене ка Јулији)*
Ту сам, ту сам, Јулија, драга! Шетао, мало, по Кошутњаку... Пардон, хоћу рећи по пожунским ливадама.
- ЈУЛИЈА: Лепо јутро. Хајде! Имамо и комизброт.
Михаило седа за сћо. Сћо је, дакако, ѡразан. О кафи и комизброѡу се само ѡговори.
- ЈУЛИЈА: Знаш, Мишел... Ако, најзад, ипак... Ако, ипак, одемо у ту твоју...
- МИХАИЛО: Сигурно ћемо отићи, мила. Само чекам вести од оца.
- ЈУЛИЈА: Како ће они мене, тамо...? Ипак сам ја...
- МИХАИЛО: Па, шта? Ти си моја супруга и српска кнегиња. Може цела Србија да се постави на главу!
(Пољуби је, елеганћино, у руку)
- ЈУЛИЈА: Друго си ти, Мишел! Ти си центлмен. А тамо, вероватно, живе неки људи, који... Ја сам друге вере, друге народности...
- МИХАИЛО: И...? У Европи то није више толико важно. Важно је, једино...
- ЈУЛИЈА: Познато ми је шта је једино важно у Европи; али, Мишел, опрости, твоја Србија је, ипак...
- МИХАИЛО: Знам!
(Пауза)
Као пса су ме отерали у Земун, пре седамнаест година... Оца, па мене. Велики Милош то Вучићу никада неће заборавити... А ја, опет, све мислим на помрење народно.
- ЈУЛИЈА: Michel... Du chast eine grosse Herz, aber, du bist... un peu paif, je pense.
- МИХАИЛО: Слушајте, кнегињо српска! Je suis, peut-etre, un peu paif, али, ми ћемо заједно у Србију поћи, и ми ћемо заједно од Србије начинити европску земљу.
(Пауза)
Ја о томе сањам седамнаест година, лутајући од Пеште до Беча, од Венеције до Париза и Лондона... Гледајући сва та чудеса, мислио сам непрестано о поробљеном, о униженом Балкану...
- ЈУЛИЈА: Узми комизброта, Мишел!

- МИХАИЛО: Није само Србија... Није само Србија у питању!
(Пауза)
Створићемо ми Југославију!
- ЈУЛИЈА: Причао си ми то, Мишел. Кафа ти се хлади!
- МИХАИЛО: Створићемо је! Кад – тад! Ма шта о томе мислио отац мој! Биће то поклон теби и српском народу, од протераног и пониженог кнеза Михаила Обреновића! Хоћу да будеш краљица великог балканског краљевства, од Загреба до Софије, од Новог Сада до Солуна, од Карлобага до Карловца и Вировитице... Од Сарајева до Скопља, од Скадра до Цетиња...
- ЈУЛИЈА: Полако, Мишел! Просућеш кафу.
- МИХАИЛО: Јулија! Балкански народи чекају! Да их неко поведе у слободу. А, тај неко...
- ЈУЛИЈА: Изволи, Мишел!
- МИХАИЛО: Јулија... Рећи ћу ти нешто. Слушај ме добро! Без тебе, ја то не бих могао.
- ЈУЛИЈА: Добро, добро...
- МИХАИЛО: Ти си колевка моје душе уморне! Ти си извор бистре воде која спира ружноћу и грубост овога света.
- ЈУЛИЈА: Узми ово парченце, мили мој!
- МИХАИЛО: Не, не! Власт, идеали, велики снови народни... Кад тебе не би било, све би се претворило у дим и маглу. У мрак би потонуло, љубави моја!
(Сирасно је љуби у руку)
- ЈУЛИЈА: Ти знаш, Мишел, да сам ја увек уз тебе и да ћу увек уз тебе бити!
- МИХАИЛО: Ах, буди! Буди уз мене! Ја више не знам коме смем да верујем.
- ЈУЛИЈА: Комизброт је... Не! Никоме не смеш да верујеш.
- МИХАИЛО: Не знам... Не знам.
(Пауза)
Чак и он! Велики Милош, отац мој, у завери против мене.
- ЈУЛИЈА: Мишел! Was hast du gezakt?!

МИХАИЛО: Можеш ли да замислиш ту гадост, мила? Отац мој!
Са Вучићем, у завери против мене!

(Пауза)

Додуше, пре седамнаест година, ако је то... Пре седамнаест година, када сам из Србије истеран био. Са оним истим Вучићем, који је и њега, претходно, из Србије прогнао. Па се, онда, договорили да мене смакну, а да њега врате! И кнез Метерних је у томе своје прсте имао, сматрајући да се ја на Русију сувише ослањам... Али, Вучић, онај звер балкански, и Милоша и Метерниха је преварио, па на престо поставио своју фигуру, у лику онога Карађорђевића, Александра, коме сада ноге са престола висе...

ЈУЛИЈА: Језус, Марија!

МИХАИЛО: Језус, не Језус – то ми је саопштио један... Један човек коме верујем. Али, то му поверовати нисам смео. Зар из такве каљуге треба да стварамо нову балканску историју?!

ЈУЛИЈА: *(Сћави руку њеко њеџове)*

Сироти мој Мишел...

(Пауза)

МИХАИЛО: Сетих се нешто... Кад смо, оно, у Салцбургу... Моцартов концерт за клавир, сећаш се?

(Пауза)

Па, добро, додај ми тај комизброт, молим те!

(Пауза)

Знаш, пожелим, понекад, да се никада у Србију не вратим...

ЈУЛИЈА: Разумем те, мили! И ја бих волела...

МИХАИЛО: Да уживамо на овом нашем прелепом имању... Да путујемо у прелепе престонице европске... Да се дружимо са људима културним и отменим.

ЈУЛИЈА: Ако ти то, заиста... Ја хоћу!

Ушрчава усѝлахирени Анасѝас Јовановић.

АНАСТАС: Победа, слатки господару! Победа!!!

ЈУЛИЈА: Um gottes Wille! Зашто толико вичете, господине Анастасе?

АНАСТАС: Оппростите, оппростите... Стигао доктор Пацек, из Букурешта! Од светлога оца нашег, господара Милоша!

МИХАИЛО: И?

АНАСТАС: Победа! Пао Карађорђевић!

Улази др Пацек, а мало иза, Ђишка и Ђивко, ѓрмаљи у народним оделима, са ножевима и шишићољима за ѿјасом.

ПАЦЕК: Готово је! Дошли смо да вас у Србију водимо!
(Обуздава узбуђење, ѿклони се Јулији)
Светла кнегињо!
(Пољуби Михаила у руку)
Господару!

МИХАИЛО: Значи, ипак...
(Пауза)

Добродошли, докторе! А, она два господина?

ПАЦЕК: Која два? А, то! Приступите!

Ђишка и Ђивко ѿрилазе и дубоко се клањају. Љубе Михаила у руку, ѿа се мало ѿовуку.

ПАЦЕК: Господару! Скупштина је срушила Карађорђевића – побегао, јадник, Турцима, у тврђаву београдску – и прогласила господар-Милоша!

ЈУЛИЈА: Мишел...

МИХАИЛО: Судбина се огласила.

АНАСТАС: Браво! Трипут ура! Српски народ је, најзад, показао мало памети. Није дозволио да га недостојни син Карађорђевић баца у гвоздено наручје аустријско. Господару! Кнегињо! Примите моје понизне честитке!

Пауза. Михаило, замисљен, не одговара.

ЈУЛИЈА: *(Прекида нејријатно ћујање)*
Хвала лепо, господине Анастасе!

АНАСТАС: Молим фино, милостива кнегињо!

ЈУЛИЈА: Мишел... Добро! Ипак, треба да се мало приберемо. Седите, господо!

ПАЦЕК: Хвала, најсветлија...

Остјају стијећи, јер се на сцени налазе само две наслоњаче.

МИХАИЛО: Судбина се огласила... Па, добро. Значи, време је!

ПАЦЕК: Морамо да хитамо, господару! Ваш светли бабо чека. И пратњу је послао. За сваки случај.

ЈУЛИЈА: Мислите, ова два господина у народним костимима?

АНАСТАС: Брине господар Милош о свему.

ПАЦЕК: Путеве нису, сасвим...

ЈУЛИЈА: Баш живописно!

МИХАИЛО: А, ви сте...?

ЋИШКА: Ћишка и Ћивко, господару.

МИХАИЛО: Како?

ЋИВКО: *(Као извињавајући се)*
Па, ето...

МИХАИЛО: То значи...?

ЋИШКА: Ми смо...

ЋИВКО: Егзекутори, господару.

АНАСТАС: Дођите овамо, вас двојица!

Анастас излази, бочно; за њим Ћишка и Ћивко.

МИХАИЛО: Ма, каква су то имена, забога?!

ЈУЛИЈА: Па, то су...

ПАЦЕК: Ретки којима господар Милош верује.

Улази Анастас. За њим, Ћишка и Ћивко носе, помало несрејно, велику камеру са ноћарима.

АНАСТАС: Пазите! Пазите! То је прва камера на Балкану!

МИХАИЛО: Шта је сад то, Анастасе?!

АНАСТАС: С опроштењем, господару, ово је историјски тренутак!

МИХАИЛО: Знам да је историјски, али...

АНАСТАС: Морамо! Морамо да га овековечимо, господару!

ЈУЛИЈА: Дивно! Дивно, Мишел!
(Намешта косу)

МИХАИЛО: *(Мрзоволно)*
Ви сте, стварно...

ПАЦЕК: Нека остане за српско потомство, господару!

АНАСТАС: Овде, с вашим допуштењем! А високоуважена кнегиња, ту, поред вас... Овако. Још мало, још мало овамо... То је то! Само, молим, потпуно... Без икаквог... Јер, експозиција...

МИХАИЛО: Знамо, знамо, Анастасе!

Михаило седи, Јулија ситоји поред њежове наслоњаче, намешта се.

АНАСТАС: Камеру овде!
(Намешта камеру, с Ћишком и Ћивком. Посматра кроз окулар)
То је то! Историја! Без покрета, молим! Почине експозиција.

Сви остају нејомични. То појраје. Мрак.

II

МИЛОСТИВИ ГОСПОДАР

Кнез Милош, дежмекастӣи с̄тарац осамдесет̄их зодина, сед, ћелав на шемени, с̄тоји на просценијуму, „ћред оґледалом“, иј̄. лицем ћрема ћублици, у дуџим, белим ѓаћама (ун̄иерциѓер) и раскошном, раскојчаном, свечаном мундиру. „Озледа се“, доишерујући ос̄таиће косе и бркове.

Декоратӣери, за ишо време, уносе бидермајер фоӣлеу и шкрињу, која ће служӣти и као клуја. Ѓишка и Ѓивко им показују где иш̄та да с̄таве и како да намес̄те.

МИЛОШ: Ѓишка! О, Ѓишка! Камо и' они проклети ѓозлуци? Ни брке више не видим да уфитиљим!

ЃИШКА: Трчим, милостиви господару!

МИЛОШ: Јебо те господар милостиви! Знаш ли ти шта се у Србији милостивима ради? Знаш ли?

ЃИШКА: Па... Како да кажем...

МИЛОШ: *(Шерейски)*
Боље „немилостиви“. А?

ЃИШКА: Ти знаш, господару.

МИЛОШ: Знам! Дај то вамо!
(С̄таваља округле, меӣалне наочаре. зледа се у имаѓи-нарном оґледалу, увија бркове, иш̄д. За себе)
Вала, боље је изгледало без ѓозлука!
(Одс̄тупи од „оґледала“)
А, чакшире? Не могу у гаћама конзуле да примам! Да причају, после, по Јевропи...

ЃИВКО: Ево! Трчим, господару!
(Вади чакшире из шкриње)

МИЛОШ: *(Прилази фоӣлеји)*
А, ѓе је Пацек, јебем га у дупе?! Овден ме нешто гуши...

Милош се с̄тупиш̄та у фоӣлеу, улази журно др Пацек. Ѓивко зас̄та-не, с чакширама у рукама. Ѓишка с̄тоји укиљен, чекајући нова наређења.

ПАЦЕК: Ту сам; трчим, господару!
(Љуби Милоша у руку)

- МИЛОШ: Жив био, докторе! Седи, да попијемо по једну! Одма престаде, чим си ти ушо.
- ПАЦЕК: Господару, не знам да ли је то... С обзиром...
- МИЛОШ: Знаш ти много! Да се окрепимо, море, док не дођу ови. Ајд, уздравље! Спаси Бог!
- ПАЦЕК: На спасеније!
- МИЛОШ: *(Ухвати се за груди)*
Ух! Не иде. Носи ту ракију!
- Ђишка њришрчи, Пацек скочи.*
- ПАЦЕК: Господару! Господару!
- МИЛОШ: Бежи од мене, бедо! Да си неки доктор, ти би ме прво од старости излечио!
- ПАЦЕК: Чекајте, Ваша Светлости! Да погледамо...
- МИЛОШ: Е... Шта сам све у младости мого!
- ПАЦЕК: Знам, господару, али...
- МИЛОШ: Знаш ти, мој курац! Шта сам ја мого, шта сам смео и шта сам чинио – ти то можеш само да сањаш!
- ПАЦЕК: Али, Светлости, да ипак извршимо једну малу аускултацију...
(Вади сџејоској, у облику њрубице)
- МИЛОШ: *(мало се смирио)*
Шта је имало да се изврши – извршило се, мој докторе... Него, слушај! Ти Мијаила знаш. Ево, заједно сте, сад, и у Србију путовали... Паметан си човек, иако мало будаласт, па ми реци да ли од тако финог господина јевропејског може да испадне српски владар?
(Пауза)
Питам се, понекад, нисам ли ја то финансирао његову пропад, школујући га по престоницама јевропејским...
(Пауза)
Говори! Нећу ти ништа.
- ПАЦЕК: *(После оклевања)*
Па...
- Улази Михаило, у свечаном мундиру.*
- МИЛОШ: Е, јебига, докторе!

МИХАИЛО: Бабо, тојест, Ваша Светлости, сад ће гости почети да пристижу!

МИЛОШ: Види, како је леп мој Мијаило! Стасит! Уф! Жига ме ту... А морам пред конзулима да изгледам...

МИХАИЛО: Бабо!

ПАЦЕК: Да ми аускултацију извршимо! Мундир, Ваша Светлости!

МИЛОШ: Бежи од мене, ђаволе!

МИХАИЛО: Да послушамо доктора, Ваша Светлости!

МИЛОШ: *(Скине, бесно, мундир и баци га на њод)*
Ајде! Врши га, кад си запео!

Ђшика ѡпрскочи, ѡдидгне мундир; с ѡошїовањем га оїпреса од ѡрашине.

ПАЦЕК: Овде, господару...
(Михаилу)
Кнеже, помозите!

МИЛОШ: Бежи, јебем ти оца на матери!
(Бодро устаје из наслоњаче и седне на шкрињу)

ПАЦЕК: Тако, тако, Светлости...
(Наслања му сїейїоской на леђа и ослушкује)
Дишите, дишите!

МИЛОШ: Па, стално дишем, будало!

ПАЦЕК: Јаче, јаче, господару!
(Слуша)
Сад престаните.

МИЛОШ: Да престанем да дишем, то бисте хтели!

ПАЦЕК: Кашљите, молим!

Милош кашље ѡешиким, ѡушачким кашљем.

ПАЦЕК: Добро, добро...

МИЛОШ: Врага је добро!

ПАЦЕК: А овде, да ли вас још боли?
(Оїшїава га исїод десної ребарної лука)

МИЛОШ: Еј, стани, магарче!

МИХАИЛО: Полако, Пацек!

ПАЦЕК: Готово, Ваша Светлости!

МИЛОШ: Ух!

- МИХАИЛО: Добро је, бабо, добро је...
- ПАЦЕК: А, ножица? Како је ножица ваша?
- МИЛОШ: Марш, будало! Ножица... Боли, јашта!
- ПАЦЕК: Готово! Можете се обући, господару.
- МИЛОШ: Јебем ти медецину! Ово је горе него бој на Чачку! Дај вамо те чакшире!

Ђивко ѓрискаче с чакширама.

- МИХАИЛО: *(Тихо)*
И...? Како вам се чини?
- МИЛОШ: Шта тамо шапћете, вас двојица? Истину на среду, ако ишта знаш!
- ПАЦЕК: Па, ево, господару... Сумњам на *emphysema pulmonum*... То вам је од пушења. А, *hipertensio arterialis* од печења... И, с опростењем, жучна кесица. А, *lumbishialgia*, то вам је...
- МИЛОШ: Шта ми то наприча, магарче!
(Враћа се у фојџелу)
- МИХАИЛО: *(Тихо)*
Господар не зна латински, докторе.
- МИЛОШ: Чизме!

Ђишка и Ђивко му обувају чизме, које су извадили из шкриње.

- ПАЦЕК: Па, ево: плућа, срце, жуч, ишијас...
- МИЛОШ: Само толико! Ти мора да си луд. И, шта сад?
- МИХАИЛО: Може ли се то, докторе...?
- ПАЦЕК: Па, ево... Требало би да идете у Врњце, да пијете воду због жучи... Али, ту воду не смете да пијете због хипертензије, јер она је слана... Али, у њој треба да се купате због ишијаса. Према томе, у Сокобању треба ићи због притиска...
- МИЛОШ: Слушај, будало! Најбоље да ја идем у мајчину! Али, прво ћу тебе тамо да пошаљем. Марш напоље!
- МИХАИЛО: Бабо... чекај...
- МИЛОШ: Марш, кад говорим! Ђишка!

Пацек истјрчи.

- МИЛОШ: Дајдер, вамо, једну ракију!
- МИХАИЛО: Али...

МИЛОШ: Оћеш и тебе да избацим?!

МИХАИЛО: Не, Ваша Светлости, мислио сам...

МИЛОШ: Имаћеш времена да мислиш кад ја заковрнем. Ако, уопште, умеш. Мундир!

Ђишка и Ђивко ћрићрче, ћомажу кнезу да се обуче.

МИЛОШ: Чујем да изахујеш, сам; чак до Вишњице и Великог
врачара... А? Што ти то треба, синко?
(Пауза)

МИХАИЛО: Волим у зору да изјашем... Гледам сунчев излазак и
тако...

МИЛОШ: *(Насћавља са облачењем)*
Сунчев излазак, велиш? Гледаш... А, обезбеђење?

МИХАИЛО: Зашто?

МИЛОШ: *(Закојчава се. Пауза. Клима ѓлавом)*
Е, мој Мијаило...
(Пауза)
Сабљу!

*Ђивко ћрићрчи шкрињи, извади ћарадну сабљу, додаје Ђишки;
ћомажу кнезу да је оћаше.*

МИЛОШ: Чувај се... Србија је ово!

МИХАИЛО: Кога да се чувам? Ја никоме у Србији нисам зло
учинио.

МИЛОШ: Ти ниси. Али, ја јесам!
(Пауза)
Сушај, магарче! Није ти ово твоја Јевропа. Не веруј
никоме – мој ти је аманет.
(Пауза)

МИХАИЛО: Никоме?

МИЛОШ: *(Гледа ѓа дуѓо, ћраво у очи)*
Никоме.
(Пауза)
Калпак!

*Ђишка ћрићрчи шкрињи, вади калћак, додаје ѓа Ђивку који ѓа
мало брише рукавом, ћа ѓа ћриноси кнезу, клањајући се. Милош
нервозно зѓраби калћак и најћуче ѓа на ѓлаву.*

МИЛОШ: Жига ме, опет... У мајчину!

*Одлази до „оѓледала“. ћосмаћра се. Намешћиа калћак, засуче брк,
намешћиа сабљу. Сви чекају, у ћобожној ћишини.*

- МИЛОШ: *(И даље се оžледајући)*
А, Јулија?
- МИХАИЛО: *(После њаузе)*
Па...
- МИЛОШ: *(Окрене се од „оžледала“)*
Зашто није са тобом у Србију дошла?
- МИХАИЛО: Да јој, прво, мало двор наместим. Она је навикла...
- МИЛОШ: Бог нека ти буде у помоћи! Теби ће Јевропа главе доћи. Сада си у Србију дошао и у Србији ћеш остати! Пази се, Мијаило...
- МИХАИЛО: Бабо! Ваша Светлости! И Србија мора постати Европа!
- МИЛОШ: Постаће, мој курац!
- МИХАИЛО: Ми морамо балканске народе подићи! Морамо створити слободну, велику, просвећену...
- МИЛОШ: Доста, магарче! Немам времена с тобом да га губим. Чуваћеш ово мало Србије, ако мозга у глави имаш! Жену доведи! Наследника прави! Знаш, ваљда, како се то ради.
- Михаило žледа у земљу и ћути. Ђишка и Ђивко се кришом смејуље. Улази Анастас Јовановић, клања се.*
- АНАСТАС: Господару, стигли Илија Гарашанин и Никола Христић.
- МИЛОШ: Дотрчали, велиш Анастасе, чиниш волико, а?
- АНАСТАС: Јесте! Дотрчали, господару.
- МИЛОШ: Е, па... Нека уђу! Ти сачекај пашу београдског и конзуле, руског и аустријског, па и њих уведи. Сад ће да дотрче и они, да виде чудо невиђено: старог Коца Милоша, како се, после двадесет година, наново на власт пење.
- АНАСТАС: На служби, господару!
(Поклони се, ња изађе)
- МИЛОШ: А ти, млади кнеже, немој да ми се истрчаваш; него да ћутиш и занат да учиш! Јеси ли ме разумео?
- МИХАИЛО: Разумео сам, Ваша Светлости!
- МИЛОШ: *(Скида наочаре)*
Ђишка, сине, узми ове ђозлуке!

Тишка узима наочаре. Милош, енерџичним покретом, наметне сабљу. Улазе Илија Гарашанин и Никола Христић, у свечаним европским оделима. Клањају се, љубе кнеза у руку.

ГАРАШАНИН: Добро нам дошли, Ваша Светлости!

МИЛОШ: Видиш! Дошао сам, Гарашанине!

ХРИСТИЋ: С нестрпљењем смо вас чекали, господару.

МИЛОШ: Целих двадесет година, Христићу? Чекали и Карађорђевића служили... Док нисте сачекали да Србију упропасте. Да је чиновници и зеленаши опљачкају; да се сељак затре, снага на којој ова земља почива.
(Пауза)

Шта ћу? Не могу све да вас побијем... Ћутите, ћутите... А оно ђубре, Блазнавац, што около шири срамне гласине да је мој син ванбрачни, а с Карађорђевићима шурује?!

ХРИСТИЋ: Протеран је у родно место, у Блазnavу, господару, како сте изволели наредити.

Улази, брзим кораком, Анка. Вуче за руку малу Кајтарину.

АНКА: Каква срећа за Србију, Ваша Светлости, што сте нам поново дошли!

МИЛОШ: Шта је то?! Ко је ову жену пустио? Ћивко!

ЋИВКО: Протрча, господару! Ко мува!

АНКА: (Љуби Милоша у руку)
Добродошли, господару!
(Кајтарини)

Пољуби руку Његовој Светлости, Катарина!

Кајтарина начини „кникс“ и пољуби Милоша у руку.

МИЛОШ: Ма, која си ти, богати?

АНКА: Анка, Светлости! Од вашег брата рођеног, блаженочившег Јефрема; а ово је Катарина, кћи моја.

МИЛОШ: Анка, велиш...?

(Пауза)

Чекај, чекај... Да ниси ти она за коју се причало да се...

(Примиче јој се, снижава ѿон)

с Мијаилом приватавала, кад је оно мене Томо Вучић из Србије изгонио?

АНКА: Лаж, господару и мили стрико! Ви знате колико Срби воле да лажу.

МИЛОШ: Слушај ти, Ђивко! Зар овамо да упада како ко оће?! Напоље је води!

АНКА: Стрико...

МИЛОШ: Марш!

Ђивко и Ђишка изводе Анку и Каџарину. Милош се окреће Христићу и Гарашанину.

МИЛОШ: Чекај, чекај... Завешћу ја вама ред овди! А оно ђубре, Томо Вучић, због кога сам лишен власти двадесет година био! Господа јевропејска кажу да није лепо, ни човечно да га на трулој слами у оковима држим! Господа, која читаве народе држе у оковима! Они ће да ми кажу да и затвореник има своје људско право, пси им се меса понатезали! Зар онај крвави злотвор што је толике људе побити дао, само зато што су Обреновиће љубили?! Ја сам, каже, тиранин био!

(Пауза)

Јесам ли ја тиранин био, господо српска?

(Пауза)

Христићу?

ХРИСТИЋ: Не, господару!

МИЛОШ: Гарашанине?

ГАРАШАНИН: Не, господару!

МИЛОШ: Због те господе јевропејске, морао сам да га у војену болницу, на мадрац турим! А знате како је – онај што у болници лежи, ваљда је мало теже болестан...

(Пауза)

Слушајте ме добро, ђецо! Ако се деси да једнога дана ја починем...

МИХАИЛО: Немојте, Ваша Светлости...

МИЛОШ: Рекох ли ја да се не истрчаваш, млади кнеже?

Пауза. Сви љобожно чекају да кнез настјави.

МИЛОШ: Ви ћете, ђецо, морати да наставите ди сам ја стао. Два су највећа постигнућа моја: што сам створио државу српску и што ћу, изгледа, после свега, у својој постелји да отпочинем. Тешко је било, али рече ми један чоек у Бечу: „Срећа је ваша што сте

под Турцима били, а нисте били под Енглезима. Под Енглезима, тешко да бисте сачували језик, веру и национ... “ Тако ми је рекао.

Чувајте, ђецо, ово мало Србије што вам је остављама и немојте ђавола за реп да вучете!

Сушај, Гарашанине! Јебем ја тебе у дупе и твоје „Начертаније“! Сина си ми тим југословенским глупостима отровао. Србија је силама опкољена. Сад ће њиови конзули овамо доћи. Турска, Русија, Аустрија... Све су то наши крвни, вековни злотвори! Турска оће царство своје да одржи ође; Аустрија, на југ, преко наше лешине, да се шири, а Русија од нас губернију своју да начини, па нас зато санћим и помаже.

ГАРАШАНИН: Али, Ваша Светлости, ја сам баш зато и хтео... Хтео сам да Србију великом начинимо, како би могла...

МИЛОШ: Ја говорим, Гарашанине! Пробајте, макар за трен, да Србију видите очима њиовим, а не очима своје српске вантазије! Ваша Србија намах ће постати мала, малецна – као што и јесте; слаба, као што они знају да је. Ми смо за њих само новчићи којима се крајцарице играју; ми смо од вајкада ситнина за њиово поткусуривање били. Не дижите главу сувише – одсећиће вам је кад се најмање надате! Не пружајте руке далеко – и њих ће вам одсећи! А онда ће вам душу узети и живо срце прождерати! Држите само оно што можете да захватите.

Да бих ово мало Србијице створио и сачувао, ја сам – према прилици – морао Турке у руку да љубим, да их златом митим, али и сабљом да их сечем. А и ове наше, што су Србији раздор спремали, у мрак сам шиљати морао. Тешко томе стаду, које пастира нема! Није ли тако, Христићу?

ХРИСТИЋ: Јесте! И ја тако мислим, господару.

МИХАИЛО: Ја, Ваша Светлости, мислим да не постоји само један пут којим пастир може...

МИЛОШ: Ти опет! Увек постоји само један пут, Мијаило! Прави пастир га никада неће омашити...

(Хвајћа се за груди)

Уф! Жига ме...

МИХАИЛО: Бабо, бабо! Да позовемо...

Улази Анастас Јовановић.

АНАСТАС: Високи гости су стигли, господару!

Улази турски паша, у кафџану и са чалмом, ње аустријски и руски конзул, у фраковима, са ленијама и дружим одличјима. Милош, занемаривши бол, заузима досјојансјивену позу. Паша и конзули се наклоне.

ПАША: Селам алејкум, коџа Милоше!

АУСТРИЈСКИ

КОНЗУЛ: Ваша Светлости!

РУСКИ

КОНЗУЛ: Ваше Сијатељство!

МИЛОШ: Добра вам срећа, светли пашо и господо конзули! Хвала Русији, Аустрији и хвала Турској на пријатељству. Пренећете љубав нашу и захвалност понизну императорима и господарима вашим. Заједно са сином својим и наследником, Мијаилом, захвалан сам што подупирете нашу Србију, која настоји, свим силама, да се учисли у европејску породицу народа. Још ћемо имати прилике за разговор. Млади кнеже, поведи сада наше госте да се мало привате!

МИХАИЛО: Изволите овуда, господо!

Конзули и остјали се клањају и сви излазе, осим Ђишке и Ђивка.

МИЛОШ: *(За гостјима)*

Марш у пизду материну!

(Пауза)

Слушајте, вамо, вас двојица!

ЂИШКА

И ЂИВКО: Слушамо, господару!

МИЛОШ: Из ови стопа да одете у болницу војену! Тамо ди Томо Вучић лежи. Нећу да скот дочека јутро! Јесте ли ме разумели?!

ЂИШКА

И ЂИВКО: Разумели смо, господару!

МИЛОШ: На извршење!

Ђишка и Ђивко се њоклоне, ња изађу. Милош се њоново хвајиа за жруди, њешиким кораком сјишје до фойшеље и завали се у њу. Одахне из њуних њлућа.

МИЛОШ: Уф!

МРАК

III

ЦЕО БАЛКАН ГЛЕДА У МЕНЕ!

Када се сцена осветили, зашчемо Михаила како – у фармеркама и црном џемперу са рол крагном – седи у фошељи у којој му је отац седео на крају претходне слике.

У предњем плану се налазе – у међувремену унети – ситочих, двосед и две фошеље. На двоседу седи Јулија, а на фошељама Анка и девојчица Каширина. Све три су „замрзнуће“ усред ћесиа и разговора.

Михаило их мало њосмајра, ња се обраћи јублицу.

МИХАИЛО: И тако је то релативно време пролазило... Релативно пролазило. У војној болници, на удобном мадрацу, преминуо је Томо Вучић Перишић. Зли језици – у којима наша лепа земља не оскудева – свашта су говорили; али, стручна комисија, на чијем је челу био честити доктор Пацек, закључила је да је господин Вучић преминуо од болести са врло компликованим латинским називом, од које је и раније боловао. Утврђено је да у његову собу нису улазила сумњива лица. Осим сестрића, који га је редовно обилазио, посетила су га – уочи саме смрти – још и два млада рођака из унутрашњости. И то је било све.

Извештај о његовој смрти достављен је представницима великих сила. Они су, дакако, били задовољни што је и Србија најзад почела да поштује људска права. И тако је случај Господара Вучића стављен *ad acta*.

Његова Светлост, кнез Милош – иако су му моћи видно опадале – гвозденом руком је држао власт. Међу нама буди речено, нисам баш одобравао методе свога оца, али сам ипак схватао да би, без чврсте руке, Србија неминовно потонула у кал профитерских, зеленашких и партијских интереса. Била би очас претворена у плен наших европејаца, либерала и наших немилосрдних патриота.

Ја сам и даље сневао свој југословенски сан... Но, осим са господином Гарашанином, нисам се тада још усуђивао – зазирући од Његове Светлости – да о томе националном пројекту говорим, а још мање да га, као

свој политички програм, истичем.

А Јулија... Моја мила Јулија најзад је у Србију при-
спела.

(Показује „замрзнућу“ зрућу)

Почела је, чинило ми се, да се на ту непознату и
необичну средину лагано привикава. У томе је милој
Јулији највише била Анка при руци – сестра моја од
стрица. Са својом љупком ћеркицом, Катарином, она
је милу Јулију често посећивала и хитала, са пуно
усрдности, да јој помогне,

(Пауза)

Тада сам у то веровао.

*Михаило устјане, њољледа њрема „замрзнућој“ зрући, осмехне се
њублици, ња изађе са сцене. Грућа се „одмрзне“; насјтави се зестји-
кулација, где је ѡресечена и дијалољ, ѡрекинући у ѡла речи.*

АНКА: Замишљам наш бели град после сто година... Ја сам,
знате, уверена да ће он тада бити права европејска
варош, са великим, украшеним кућама и лепим со-
кацима... Немој да се врпољиш, Катарина! Зами-
шљам дрвореде... Видим платане, светла кнегињо,
липе, кестенове дуж широких, поплочаних сокака...
Само треба да се мало стрпимо, зар не?

ЈУЛИЈА: Да, изгледа да треба.

АНКА: Немој да се врпољиш, Катарина! Она свира Моцарта,
знате?

ЈУЛИЈА: Моцарта?

АНКА: Чуле смо, већ, да Његова Светлост – ваш племенити
супруг, мој брат, Катаринин ујак – Моцарта љуби, па
смо хтеле...

ЈУЛИЈА: Лепо од вас...

АНКА: Први клавир! Први клавир је у Србију за мене стигао.
Јер, отац мој, блаженопочивши Јефрем... Ја сам као
сад Катарина била. Смешно! Стигао је скелом, на
воловским колима... И ја сам Моцарта... Доста с тим
колачима, Катарина!

ЈУЛИЈА: Нека, нека, госпођа Анка...

АНКА: Понекад помислим, светла кнегињо... Понекад поми-
слим... Али, то сад није... Него, тај клавир! Срби су се
крстили и чудили, док су га волови кроз блато вукли.
То се зове прогрес, зар не?

- ЈУЛИЈА: Да, свакако...
- АНКА: А наш бели град биће тада... Биће убав и екстра фајн. Видећете! Они су, знате, тада сви спавали на патосу... И Његова Светлост, господар Милош! И он је на патосу спавао.
- ЈУЛИЈА: Збиља? Чудан обичај.
- АНКА: Први кревет у Србију за мене је из Земуна стигао. Донели су га...
- ЈУЛИЈА: На оним колима? Што иду кроз блато?
- АНКА: На воловским! Као и клавир. А што се блата тиче, то вам је...
- ЈУЛИЈА: Добро, и то ће...
- АНКА: Хоће! За сто година, све ће то... Све ће то... Видећете!
- ЈУЛИЈА: Знате, Србија је тако живописна и тако необична...
- АНКА: Учинићемо све, да вам боравак у њој буде...
- Улази Михаило, сада у костиму из ејохе.*
- МИХАИЛО: Моје даме!
- КАТАРИНА: Ујка Мишел!
- Катарина пријирчи Михаилу, он је дискрејтно пољуби у шеме.*
- АНКА: Ју! Катарина!
- МИХАИЛО: Молим те, Анка! То је моја мила сестричина. Како си порасла!
- ЈУЛИЈА: Лепо је што воли свога ујака, госпођа Анка!
- АНКА: Е, па, ми бисмо, онда...
- ЈУЛИЈА: Седите још мало с нама!
- АНКА: Знам ја да млади кнез нема много времена за породицу.
(Наклони се)
Катарина! Кникс!
- Катарина најрави кникс. Пођу ка излазу. Михаило их праји неколико корака. Помилује Катарину по коси. Анка засијане.*
- АНКА: Мишел, хтела сам.
- МИХАИЛО: Кажи, Анка!
- АНКА: Па, то... За Блазнавца...

- МИХАИЛО: Шта, за Блазнавца?
- АНКА: Артиљеријски официр, школован на страни... То ће ти требати. Пусти га из Блазнаве, брацо!
- МИХАИЛО: Слушај, Анка...
- АНКА: Морао је и он под Карађорђевићем од нечег да живи. Биће лојалан, кад ти ја кажем, Мишел!
- МИХАИЛО: Слушај, Анка! Ово нека ти буде први и последњи пут да се у државне послове мешаш!
- АНКА: Само сам хтела да ти помогнем!
- МИХАИЛО: Ти хоћеш да водиш кадровску политику у Србији?! Збогом!
- Крућио се наклони. Анка излази, држећи Каијарину за руку. Мишаило се враћа Јулији. Пољуби је, нежно, у чело.*
- МИХАИЛО: Мила моја!
- ЈУЛИЈА: Warum bist du...? Добро! Знам. Српски. Зашто, дакле, тако грубо са госпођом Анком? Она је, ипак... Сем тога, она је добра жена, Мишел!
- МИХАИЛО: Она ће да ми води кадровску политику у армији! Лепо је отац говорио, Бог му дао... Мора да се зна ко је овца, а ко је пастир!
- ЈУЛИЈА: Добро, ти си пастир, mon cher!
- МИХАИЛО: Најгоре је, што је она у праву... Ја немам школованих официра, Јулија! А Србија мора да се спрема – свиђало се то коме, или не. Чекам само – нека ми Свевишњи опрости – да отац очи склопи. Друго, нисам ја реваншиста! Мислио сам на Блазнавца... И, сад! Треба да испадне како Анку слушам.
- ЈУЛИЈА: А, можда је стари кнез ипак у праву? Схватила сам да је то веома интелигентан човек.
- МИХАИЛО: Јулија! Цео Балкан гледа у мене. И чека! Мила моја, кнегиња треба да се бави другим стварима. Мени је потребна твоја љубав, а не...
- ЈУЛИЈА: Мишел, мене овде гледају као неко чудо!
- МИХАИЛО: Мораш их разумети... Треба им, изгледа, мало више времена.
- ЈУЛИЈА: Колико?
(Пауза)

- МИХАИЛО: А шта то читаш, мила?
- ЈУЛИЈА: Ону књигу коју си ми ти купио. У Паризу, сећаш се?
- МИХАИЛО: Да... Коју?
- ЈУЛИЈА: Сети се! Била је то једна мала књижара... Близу Сорбоне.
- МИХАИЛО: Чини ми се...
- ЈУЛИЈА: „Мадам Бовари“. То је онај писац... Флобер. Цео Париз је тада говорио о њему. Помињали су га и кад смо царици учинили подворење, сећаш се?
- МИХАИЛО: И...?
- ЈУЛИЈА: Па... То је прича о једној несрећној жени.
- МИХАИЛО: Боље читај нешто весело, мила. Свирај мало Моцарта... Довео сам ти клавириштимера чак из Панчева. (Пауза)
- ЈУЛИЈА: Тако сам сама овде, Мишел!
- МИХАИЛО: (Седне поред ње, загледа је)
Опрости, ти знаш да ја...
- ЈУЛИЈА: Знам.
- МИХАИЛО: Ево, данас ћемо, цео дан... Као некад, на Иванки! Ићи ћемо, ако хоћеш...
- ЈУЛИЈА: Хоћу!
- Улази Никола Христић, видно узбуђен.*
- МИХАИЛО: Забога, господине Христићу! Како ви то упадате, молим вас?!
- ХРИСТИЋ: Ваша Светлости, жао ми је! Господар Милош...
- МИХАИЛО: (Устјане)
Дакле...?
- ХРИСТИЋ: Не, још увек, не! Али, доктор Пацек каже да похитате. Док стигнете до Топчидера, Ваша Светлости...
- МИХАИЛО: Велики Милош...
(Пауза)
А, мој проглас народу, господине Христићу?
- ХРИСТИЋ: Одштампан је, господару. Биће обзнањен истогачаса кад... И у касарну морате, да вам се војска закуне!
- МИХАИЛО: Нико не сме да сазна, док не преузмемо потпуну контролу! Јасно? Наредите да ми се коњ оседла!

ХРИСТИЋ: Разумем!
(Поклони се)
 Кнегињо!
(Испрчи)

ЈУЛИЈА: Мишел...

МИХАИЛО: Ето, нећемо моћи...

ЈУЛИЈА: Жао ми је. похитај!

МИХАИЛО: Нека му Бог буде милостив! Збогом, Јулија!

Михаило изађе, журно. Јулија седи, замишљена. Најзад, узме књигу, преврће је одсујино по рукама, ња је отвори, прелиста и почне лагано да чита.

ЈУЛИЈА: „Она се сети светлих летњих вечери... Једно ждребе је рзало и јурило по ливади. Под њеним прозором стајале су кошнице и пчеле су понекад, изгубљене у светлости, ударале у окна као еластичне златне лоптице.

(Пауза)

Колико среће, слободе... Колико наде! Колико снова!

А сад... Зашто је сад толико несрећна? “

(Сјуси књигу на колена. Гледа преда се, празним погледом)

МРАК

IV

КАД МЕ ЂАВО ОДНЕСЕ

Два декоративера уносе постојељу, на којој лежи умирући кнез Милош. То је једносавна постојеља, појуи носила, од лаког материјала, иако да се без пешкоће може преносити, заједно са самрником.

Декоративери излазе. С друге стране, улазе Ђишка и Ђивко. Сјану поред постојеље. Чекају, док Милош не отвори очи и не покаже знаке живота.

ЂИШКА: Звао си, господару.

МИЛОШ: *(Изнемогло, мрзоволно, полуизгубљено; али, са повременим проламсајима сјаре, сурове оштрине)*
Који сте ви? Шта тражите овди?

ЂИВКО: Ми смо!

ЂИШКА: Ђишка и Ђивко!

МИЛОШ: Ко, море?!

ЂИВКО: Твоји егзекутори, господару.

МИЛОШ: А...? Па, вас сам и звао!

ЂИШКА: Дошли смо, господару.

МИЛОШ: Видим!
(Губи се, па се, с најором, поново усредреди)
Ђецо, кад се ово заврши...

ЂИШКА: Које?

МИЛОШ: Слушај ти, магарче!

ЂИВКО: Слушамо, господару!

МИЛОШ: Шта сам, оно... Па, то! Кад ме ђаво однесе, тамо ди ме Црни Ђорђе чека... Да се Николи јавите. Ономе Христићу. Само њега да слушате... Јел то јасно!

Ђишка и Ђивко сјоје и гледају у под.

МИЛОШ: Питам... Питам...
(Занесе се, затвори очи)

ЂИШКА: Господару!

Пауза. Милош отвара очи. Кркља.

МИЛОШ: Јел јасно, у дупе вас јебем?!

ЂИВКО: Јасно!

- ЋИШКА: Јасно!
- МИЛОШ: Тако... Она замлата... Сам, по Кошутњаку... Ко да га пази! ?
- ЋИВКО: Кога, господару?
- МИЛОШ: Шта...? Шта, кога?
- ЋИШКА: Да пази.
- МИЛОШ: Ко ће њега да чува у овој усраној Србији, кад ја, с ђаволом под руку, отпућујем?! Ја све мислим да њему није јасно ђе се налази!
- ЋИШКА: Ти, господару, мислиш...?
- МИЛОШ: Мислим. Ово је Србија! Ви знате.
- ЋИВКО: Знамо.
- МИЛОШ: Е, па, кад знате – да Мијаила пазите! Србија је пуна убилаца. То је моје последње. Ајде, сад!
(Пауза)
Ајде. море!
- Ћишка и Ћивко му ћрићу руци, ћа изаћу. Мимоилазе се са Анастасом, који улази журно.*
- АНАСТАС: Ево ме, господару!
- Велика ћауза. Милош ћешко дише; с муком одржава конценћирацију. С најором ћовори.*
- МИЛОШ: Јеси ли му рекао?
- АНАСТАС: Које, господару?
- МИЛОШ: Оно! Знаш ти које.
- АНАСТАС: (Оклевајући)
Нисам.
- МИЛОШ: Не лажи... Журим!
- АНАСТАС: Рекао сам.
- МИЛОШ: Све?
- АНАСТАС: Све. И како се Метерних договарао са Вучићем и како сте ви, господару, против свога сина, са њима...
- МИЛОШ: Ако си му рекао. Нека зна... Нека зна да никоме не сме да верује... Никоме!
(Клоне)

МРАК

V

САД ГА ВИДИШ – САД ГА НЕ ВИДИШ

Аустријски конзул и Блазнавац, у пуковничкој униформи, ћулке ходају просценијумом. Дипломајта је намрзгођен. Пуковник иде пола корака иза њега. Конзул засиане и нагло се окрене према Блазнавцу.

АУСТРИЈСКИ

КОНЗУЛ: Ма, какав балкански устанак, господине Блазнавац?!

(Насијави да хода, засијајућући код појединих, важних реплика које жели да нагласи)

Да ли је ваш кнез...? Да ли ваш кнез замишља да поремети равнотежу европског поретка? Да из своје опскурне, вазалне државице уцењује велике силе, или шта?!

БЛАЗНАВАЦ: Па, не би он, баш, да уцењује... Он, пре, очекује разумевање и подршку за свој план о ослобођењу Балкана од турског...

АУСТР.

КОНЗУЛ: Будимо прецизни, господине Блазнавац! Ви сте, бар, немачки ђак. Не само ослобођење! Он замишља и уједињење! Није ли тако, господине?

БЛАЗНАВАЦ: Па, јесте... Он замишља...

АУСТР.

КОНЗУЛ: Јесте, јесте! Не само да замишља, већ се и наоружава! А ви, као министар војни, то спроводите. И, немојте ми, онда... Немојте ми говорити о привржености и пријатељству! Ви се са Русима договарате! Руске пушке у Србију тајно довлачите... Да ли ви, значи, хоћете да Србија буде тројански коњ оних грозних, сурових, мрских, незајажљивих и, нада све, примитивних... И, да ли сам рекао: сурових и мрских?

БЛАЗНАВАЦ: Да, господине конзуле.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Шта, „да“, господине пуковниче?

БЛАЗНАВАЦ: Па, то: сурових и примитивних...

АУСТР.

КОНЗУЛ: А, да ли сам рекао: мрских и незајажљивих?

БЛАЗНАВАЦ: Чини ми се да јесте, господине.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Добро... Ено им Сибира, молим вас! Имају снега и леда колико хоће. И оне, како се зову, тундре, ирвасе... И те ствари. Па, нека се тамо шире, а не да загађују Европу! Ви сте били у Бечу, ви сте оњушили мало нашу, европску... Зар не? И, они сад хоће то своје руско блато да донесу и да замажу бечке палате и катедрале... А, ви и ваш красни кнез Михаил хоћете да им будете авангарда! Стари кнез Милош – нека Господин подари мир његовој злочиначкој души – са којим таквих проблема никада нисмо имали, потрошио је богатство како би господина Михаила у Европи васпитао! Кад, оно, трт! Он хоће руским блатом да намаже светло лице наше хиљадугодишње... Е, то неће моћи!

(Пауза)

Беч је у вас, господине Блазнавац, полагао извесне наде.

БЛАЗНАВАЦ: Али, молим вас, господине конзуле, па ја и даље остајем...

АУСТР.

КОНЗУЛ: Ви остајете! А тополивица у Крагујевцу? А Гарашанинова мрежа агената у Хрватској, Босни, Херцеговини, Бугарској, Грчкој, Албанији, Црној Гори...? И шта ви, уопште, замишљате, молим вас?! Ви и ваш красни кнез Михаил!

БЛАЗНАВАЦ: Па... кнез замишља некакву своју Југославију, неку...

АУСТР.

КОНЗУЛ: Велику Србију! Добиће мој курац! Што реко његов покојни тата.

(Пауза)

БЛАЗНАВАЦ: И ја тако мислим, господине конзуле.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Како сад то?!

БЛАЗНАВАЦ: Ви, вероватно, замишљате да познајете Србе?

АУСТР.

КОНЗУЛ: Него! То је, господине, ирационални, необуздани, самоубилачки елемент. То је реметилачки фактор на Балкану и у Европи, ја вама да кажем!

БЛАЗНАВАЦ: Ви долазите из Беча, господине конзуле. Неке ствари ви, с опроштењем, никада нећете моћи да схватите.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Шта? Шта?

БЛАЗНАВАЦ: Знате оно: сад га видиш – сад га не видиш!

АУСТР.

КОНЗУЛ: Сад га видим, сад га... Ја не знам шта је то!

БЛАЗНАВАЦ: Па, о томе вам и говорим, господине! Немојте све, што чујете и видите, тако дословно да схватате. Није вам ово Германија, господине.
(Пауза)

АУСТР.

КОНЗУЛ: Дакле...?

БЛАЗНАВАЦ: Дакле: има тополивница – нема тополивница; има пушке – нема пушке; мрежа агената има – мрежа нема...

АУСТР.

КОНЗУЛ: Ви хоћете да кажете...?

БЛАЗНАВАЦ: Да. То хоћу да кажем. И не само да кажем.
(Пауза)

Схватите – ја јесам министар војни, али, у поверењу, сматрам да је политика кнеза Михаила, не само нереална, него и погубна за Србију.

АУСТР.

КОНЗУЛ: И, ви сте спремни...?

БЛАЗНАВАЦ: То је све што, за сада, могу да вам кажем.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Господине министре, Беч ће умети да цени вашу лојалност.

Блазнавац састави њеије, наклони се и хоће да њође.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Не туда, молим вас! Овуда, кроз башту. Руски, царски конзул само што није...

БЛАЗНАВАЦ: Поштовање, господине!

АУСТР.

КОНЗУЛ: И, поздравите госпођу Анку! Изволите, с њом, у приватну визиту. Београдски паша ми је два сандука мостарске „живавке“ поклонио.

БЛАЗНАВАЦ: Захваљујем!
(Наклони се, ња изађе)

Два декоративера уносе мали, лаки сито – који ће предсјављати конзулов кабинет – и уз њега сјављају одговарајућу ситилицу. Конзул надгледа и мало поправља положеј ситола. Улази руски конзул.

АУСТРИЈСКИ

КОНЗУЛ: Добродошли господине царски конзуле и драги пријатељу!

РУСКИ
КОНЗУЛ: Боље ја вас нашао, брате; како говоре наши српски домаћини.

АУСТР.
КОНЗУЛ: Ех, домаћини... Знате, Ваша Екселенцијо, та дивља, каљава и та... Али, пустимо то! Да ми отворимо бочицу хладне мостарске „живавке“. Два сам сандука набавио преко својих херцеговачких канала. Она се и на бечком двору пије, а зову је „душа Медитерана“.

У њихњу је имагинарна „Жилавка“

РУСКИ

КОНЗУЛ: Ну, ја попио већ својих тристо грама. „Житнаја“! Љута вотка – љута носталгија, мој друже конзуле...

АУСТР.

КОНЗУЛ: У том случају, Ваша Екселенцијо...

РУСКИ

КОНЗУЛ: Не, не! Никако вас нећу одбити!

АУСТР.

КОНЗУЛ: Е, па, онда... А, оне пушке, драги колега?

РУСКИ

КОНЗУЛ: Ни говора, господине!

АУСТР.

КОНЗУЛ: Читаве товари преко Дунава превозе!

РУСКИ

КОНЗУЛ: Ма, то они Румуни! Рећи ћемо ми кнезу Гузи...

АУСТР.

КОНЗУЛ: Кузи, Екселенцијо?

РУСКИ

КОНЗУЛ: Да, да... Кнез Гуза то, са кнезом Михаилом...

АУС. КОНЗУЛ: Али, молим вас, господине конзуле! Да ли ми треба да дозволимо да тај ваш Гуза и тај Михаил, тај напухани српски фантаст и националист...

РУСКИ

КОНЗУЛ: Не, не, друже мој! То, никако!

АУС. КОНЗУЛ: Да се ми не лажемо, господине конзуле! Наше две империје леже на бурићима!

РУСКИ

КОНЗУЛ: Ма, на каквим то, сад, бурићима, молим ја вас?!

АУС. КОНЗУЛ: На бурићима барута, разуме се.

РУСКИ

КОНЗУЛ: Ах, ви мислите... Добро, дајте још мало те „жилавке“!

АУС. КОНЗУЛ: Дух револуције, господине! Бонапарт мрски га је из боце пустио! Бизмарк и Гарибалди га сада по Европи пухају! А, Наполеон Трећи? Онај што глуми цара! Нацијама, националне државе! Курац, господине конзуле! Цивилизована Европа то никада неће... Сваки национализам ће бити угушен у крви!

РУСКИ

КОНЗУЛ: Револуција? Не, не, то није добро! “Жилавка” добра, а револуција никако!

АУС. КОНЗУЛ: Ако неко треба да руши турско царство...

РУСКИ

КОНЗУЛ: Треба!

АУС. КОНЗУЛ: Рушиће га Аустрија и Русија, господине колега, када за то, ускоро, дође време! Ми ћемо делити турско наслеђе. Нећемо дозволити да га глођу српски црви!

РУСКИ

КОНЗУЛ: Дижем ову чашу, друже... На здоровије! Живела Аустрија!

АУС. КОНЗУЛ: Овај... Живела Русија!

МРАК

VI

ГОСПОЂА БОВАРИ

Јулија седи на двоседу, с књигом на коленима. Гледа њреда се ѡразним ѡољедом. Најзад ѡодижне књижу и лагано је ѡрелисѡава, док не нађе месѡо које је ѡражила.

ЈУЛИЈА: *(Чиѡа)*
 „Она је понављала у себи – Имам ѡубавника! Љубавника! – уживајући у томе, као да се вратила у доба пубертета. Ступала је у вилински свет, у којем је све било страст, усхићење, занос; нека плавичаста пучина окружаваше је, највиши врхови осећања блистаху под њеним челом, а обични живот појављиваше јој се тек у даљини, сасвим доле, у тмини, између тих висина...“

Улази Михаило. Она нагло ѡрекида чиѡање.

МИХАИЛО: Опет си сама, мила?
(Пауза)
 Читаш?
(Приђе, ѡљуби је у чело, узме књижу из њених руку)
 „Госпођа Бовари“? И прошле године си је читала...

ЈУЛИЈА: *(Узме књижу из његових руку)*
 Подсећа ме...

МИХАИЛО: А, где ти је Анка?

ЈУЛИЈА: Зар није тамо, код тебе у кабинету?

МИХАИЛО: Код мене...?

ЈУЛИЈА: Чујем да навраћа... Са Катарином.
(Пауза)

МИХАИЛО: Истина је; сврати понекад...

ЈУЛИЈА: Овамо више не долази.

МИХАИЛО: Слушај, мила! Чим се вратим из Крагујевца, направимо један леп излет. У Кошутњак. Ти и ја. Као некад...

ЈУЛИЈА: Путујеш, опет?

МИХАИЛО: Схвати! У питању је тополивица! Топови морају бити спремни, а Блазнавац... Схвати! Блазнавац отеже.

(Пауза)

Ми на пролеће морамо у рат. Сувише дуго одлажемо. Народ је спреман да гине! Чекају само мој знак, Јулија! И Гарашанин је нестрпљив... И преко, у Војводини, са нестрпљем очекују... Срби дижу главе, свуда. Светозар Милетић у Новоме Саду говори држи. А, Блазнавац тврди да војска није спремна!

(Пауза)

Ја не сумњам, ја Блазнавцу верујем, и Анка ме уверава, али, ипак...

ЈУЛИЈА: Ипак Анка води кадровску политику у Србији.

МИХАИЛО: Немој! Зашто тако? Схвати: сви Срби, па и Српкиње, сви су сада у патриотском заносу! Ти то мораш разумети, мада...

ЈУЛИЈА: Мада, ја нисам ни Србин, ни Српкиња.

(Пауза)

Трудила сам се да будем, али мало ко је то хтео да примети.

МИХАИЛО: Без обзира! За мене си ти...

ЈУЛИЈА: Добро, добро, Мишел... Значи, ти хоћеш у рат против целе Европе?

МИХАИЛО: Не, мила – рекао сам ти! Само против Турске!

ЈУЛИЈА: Мишел! Цела Европа ће да брани Турску од твоје српске револуције! То је чак и мени јасно.

МИХАИЛО: Русија ће нам помоћи. Србија мора да изврши своју историјску мисију. Ја знам да је Блазнавац стручан у војним стварима, али, ми ипак морамо, већ једном започети тај рат! Мораш да схватиш, Јулија!

(Пауза)

ЈУЛИЈА: Што дуже овде боравим – схватам све мање.

МИХАИЛО: А, да ипак одеш мало у Беч? Или, у Пешту, код маме?

(Пауза)

ЈУЛИЈА: Да... можда је тако најбоље.

МРАК

VII

МЕЂУНАРОДНИ ПОРЕДАК

Београдски паша у посети код аустријског конзула.

АУСТРИЈСКИ

КОНЗУЛ: Слушајте, светли пашо! „Жилавка“ је више од вина.
Код нас, у Бечу, зову је „душа Медитерана“.

Жилавка је, дакако, имагинарна.

ПАША: Па, сад... Ако је душа, господине конзуле, онда...

АУСТР.

КОНЗУЛ: Нежна душа нашег плавог мора... Узмите, молим вас!
То ја добијам преко једог дубровачког трговца.

ПАША: Ох! Ох! Добра је. „Да се болан лечи“ – кажу код нас, у
Турској. Замишљам: праведник седи у ценету, хурије
му играју, знате оно...

АУСТР.

КОНЗУЛ: А евнуси служе охлађену „жилавку“...

ПАША: Ејвала, драги пријатељу! Жао ми... Пуста жеља! Ко-
лико сам ја обавештен, ни код вас у рају не точе
алкохол. Какав је протокол у паклу, не знам.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Све у своје време, светли пашо.

ПАША: Али, молим вас, шта оће, уствари, тај Мијаило?! Оно,
ја знам шта он оће, али, мислим, да ли је он луд?

АУСТР.

КОНЗУЛ: Па... Нико од њих није сасвим нормалан.

ПАША: И ми тако мислимо. Господине! Они, просто, нису у
стању да својом земљом управљају.

АУСТР.

КОНЗУЛ: И ми тако мислимо. Сетите се, још у оном њиховом
такозваном устанку против ваше легитимне власти,
под оним, како беше, Кара, Кара... – ви сигурно знате
– толико су се међу собом закрвили, да су хтели неког
руског кнеза да позову да им буде старешина!

ПАША: Мисле да ни им под Русима било боље! И по томе се види да нису нормални... Али, „живавка“! Нека је хвала Алаху што је „живавку“ измислио!

АУСТР.

КОНЗУЛ: И ја кажем. Нека је хвала Алаху! Изволите, најдражи пашо! Служите се! Ви сте у праву – они најбоље функционишу кад имају странца за господара. То је занимљив феномен. Па, ево, и ти њихови Обреновићи и ти Кара... Кара... Ђорђевићи, како ли се, већ, зову... Таман су мало слободе добили и већ се између себе кољу! Поклаше се, молим ваас! Према нашим информацијама, онај свргнути Кара... Кара... злато из Пеште шаље, да поткупи опозицију. А, шушка се и о неком атентату...

ПАША: Не знам који ће им андрак, онда, та слобода?!

АУСТР.

КОНЗУЛ: И не треба им; само они тога нису свесни.

ПАША: Па, кад нису нормални!

АУСТР.

КОНЗУЛ: Можда би им требало лепо објаснити.

ПАША: Ништа они не разумеју, господине!

АУСТР.

КОНЗУЛ: И много су лењи, брате... А, воле и да лажу. И, систематски праве неред по западном Балкану, а и шире! Буне Војводину, Босну...

ПАША: И Херцеговину, Црну Гору...

АУСТР.

КОНЗУЛ: Дестабилизују међународни поредак! Годинама спремају неки имагинарни рат и уносе немир међу нормалне балканске народе, који природно живе у вашој и у нашој држави.

ПАША: Срећом, колико знамо, ви контролишете њиховог министра војног.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Ја само знам да Руси, ипак, шаљу пушке и пуштају своје отровне пипке према нашем и вашем Балкану.

ПАША: Ти дивљи, примитивни...

АУСТР.

КОНЗУЛ: Примитивни и незајажљиви империјалисти! Ти њихови козаци и ти ирваси...

ПАША: Још мало „жилавке“ молим! Не могу трезан да мислим о тим гадним Русима.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Слушајте ме, сад, пажљиво, најдражи пашо! Ако се Михаилу, например, понуди Босна – да уђе у њу без капи крви – он би се, убеђен сам, одрекао рата, за који ионако није довољно спреман, одрекао би се хушкања по Балкану и имао би одрешене руке да окрене леђа Русима.

ПАША: Молим? Босну Србима?! Никада, конзуле! Босна је муслиманска земља и то ће заувек остати. Само у својим лудим великосрпским фантазијама, они то могу... Па, молим вас! Они никада у историји нису били господари Босне!

АУСТР.

КОНЗУЛ: Полако, пријатељу! Зар ви мислите да би моја земља радила против турских интереса?

ПАША: Па, како, онда...?

АУСТР.

КОНЗУЛ: Ја сам рекао да се понуди, а не да му се да. Па, кад обустави војне припреме и изневери руска очекивања...

ПАША: Онда? Шта онда?

АУСТР.

КОНЗУЛ: Онда ће схватити да ни Босну неће да добије – али, онда ће бити касно.
(Пауза)

ПАША Поштено!

АУСТР.

КОНЗУЛ: Поштено, него шта! Само, треба му, у међувремену, ипак бацити коску, која ће му из руку избити *casus belli*.

ПАША Шта? Шта?

АУСТР.

КОНЗУЛ: Та коска... Та коска могу, например, да буду кључеви београдске тврђаве, ужичке и шта ти ја знам које – јер, те тврђаве, с обзиром на модерни начин ратовања, вама ионако више ништа не значе. А, Михаил би, ипак, пред својим глупим народом, изигравао некаквог ослободиоца.

ПАША

“Жилавке”! Још мало “жилавке”!

(Пауза)

Не знам... Не знам... Господине, то ипак превазилази моје...

АУСТР.

КОНЗУЛ: То су, пријатељу, лепа, модерна дипломатска решења, о којима вреди размишљати... Ми смо, у Бечу, већ размислили, па сад размислите мало и ви, у Истанбулу.

ПАША

Да, да... Ма, ви сте, господине, сам ђаво!

АУСТР.

КОНЗУЛ: Још мало „жилавке“, светли пашо. Живели! И нека живи велико турско царство!

ПАША:

Живела Аустрија!

МРАК

VIII

ЈУТУТУНСКА ЈУХАХАХА

Гарашанин, Христић и Блазнавац, ситоје поспирожени у врсју. Испред њих, нервозно корача кнез Михаило, ударајући се шпаташћем по чизми.

МИХАИЛО: Да чујем!

ХРИСТИЋ: *(Оклевајући)*

„У краљевству Јутуту
Краљ тринајсти, Балакаха
Обећао свом народу
Да ће дати јухахаха.

Само нека буду верни,
Нек војују о свом круху,
Нека ћуте и нек жмуре,
Нек плаћају јухухуху.

А пролећем сваког года
попне с' на брег Балакаха,
Па повиче громогласно:
Добићете јухахаха!

МИХАИЛО: Доста, Христићу! Ви сте криви, министре војни!

БЛАЗНАВАЦ: Ја? Зашто ја, Ваша Светлости?

МИХАИЛО: Ви сте криви што се сваки „Змај Јова“ из Новог Сада може изругивати на рачун српског владара, као на продавца магле! Колико година поручујемо Србима у Босни, Херцеговини, Војводини, Санџаку, на Косову... да ћемо против Турске кренути на пролеће?! Колико пролећа они на нас чекају и колико пролећа нас нема? Њихов сан о слободи, претвара се у јаву узалудног чекања!

БЛАЗНАВАЦ: Оппростите, Ваша Светлости, али Русија још није послала обећани зајам од сто хиљада дуката за опремање војске, а ми сами...

ХРИСТИЋ: Срби праве увек исту грешку, јер Русију преозбиљно као заштитницу схватају. А, она нас увек на цедилу остави.

ГАРАШАНИН: Са Русијом, или без Русије, на Балкану су неизбежне промене. Србија ће, или постати велика држава на Истоку, или ће за свагда затрти будућност своју.

МИХАИЛО: Јака и слободна Србија никоме не одговара, господине Гарашанине; чак, изгледа, ни самим Србима. Од када сам се, пре девет година, у Србију са покојним ми оцем вратио, ја видим – поред свих уложених напора – само политизирање, партијско прегањање и празне приче. И није ли од Бога греота да ми, још увек, на томе ниском степену радиности стојимо – да вино, сирће, масло, маст, зелен, брашно, па и сами леб, са стране за нашу рану у Београд доносимо?!

ГАРАШАНИН: Али, ви сте, господару, пробудили осећања и очекивања народа српског! Ви сте га наоружали и тиме напоменули да буде готов за вама поћи. Околни народи, сви су на вас очи упрли; непријатељ вас се плаши... Без обзира на руски зајам, немојте више оклевати. Не допустите да народ спрема вас оладни, да вас непријатељи исмевају, уместо да вас се плаше!

БЛАЗНАВАЦ: Без потпуних ратних припрема, ми не можемо...

ХРИСТИЋ: Ја морам, као министар унутрашњих дела, да скренем пажњу... Извесно незадовољство већ обузима народ. Очекивали су тај рат, обећано ослобођење Балкана, уједињење словенске браће, очекивали су братство и јединство! Полиција, додуше, држи ствар под контролом, али полиција не може да утиче на душу народну.

БЛАЗНАВАЦ: Може, може!

ХРИСТИЋ: А и онај Карађорђевић, из Пеште новце шаље потајно, на злато незадовољнике окупља.

ГАРАШАНИН: Ваша Светлости! Читава мрежа наших повереника на Балкану је у питању. Људи губе веру и наду; осећају се обманутима!

БЛАЗНАВАЦ: Не, ми још нисмо спремни. Не можемо с народном војском и старим руским пушкама против турског царства! Треба нам још времена.

МИХАИЛО: Колико?

БЛАЗНАВАЦ: До пролећа.

МРАК

IX

ДОБРОДОШЛИ У ЕВРОПСКУ ЗАЈЕДНИЦУ НАРОДА!

На њросценијум, из њорџала, исџрчи др Паџек. За њим јури Анастас Јовановић, с лисџом ѡаџира у ѡодиџнуџој руџи.

АНАСТАС: Чекајте, чекајте, Паџек!

ПАџЕК: Не, не, господине Анастасе! Одбијам! Ја то нећу да слушам.

Анастас ѓа сџиџне, ухваџи ѓа за рамена и окрене ка себи.

АНАСТАС: Докторе! Тај терет ја нећу и не могу сам да носим!

ПАџЕК: Уф! Уф!
(Корача узбуђено најред – назад. Најзад се сруши у фоџељу)

АНАСТАС: *(Чиџа)*
„Господину грофу Карлу фон Аренбергу, у Беч, од кнегиње Јулије Хуњади-Обреновић.“

ПАџЕК: Али, како сте, молим вас, дошли до тог писма?

АНАСТАС: Слушајте, Паџек! Ја сам овде двороправитељ. Све што улази и све што излази, кроз моје руке има да прође!

ПАџЕК: Гроф Аренберг... Онај бонвиван, чији је брат у Ватикану кардинал...

АНАСТАС: *(Чиџа)*
„Снага, коју ми је Господин подарио, како бих могла опстати у овој малој, запуштеној земљи, лагано чили и исџрпљује се... “

ПАџЕК: Поштено речено, није ни чудо.

АНАСТАС: *(Чиџа)*
„Шта све нисам чинила да се вредне старине сачувају, да се српска жена образује, да се стари обичаји поштују... Али, Срби све оно што најбоље имају, нити пазе, нити чувају. Прошлост своју добро не познају, о будућности мало мисле. План и организација су им речи непознате, радници су слаби, верници по дужности...“

ПАЦЕК: Ма, слушајте, господине Анастасе! Ово је све тачно. Можда није деликатно странцима о томе говорити, али шта је ту толико за Његову Светлост компромитантно?

АНАСТАС: *(Чија)*
„Сама сам, драги грофе. И у тамници без решетака. Ове непријатне даме, Михаилове рођаке, љубазно се и сервилно према мени опходе, а чим леђа окренем, ружно о мени говоре; а нарочито госпођа Анка, која, са својом ћерком Катарином, непрестано на кнеза насрће.“

ПАЦЕК: Па, слушајте... Ни ово није баш без ништа.

АНАСТАС: *(Чија)*
„Михаила виђам све мање. Он је својим политичким фантазијама заузет...“

ПАЦЕК: Уф! Уф! Станите, молим вас!

АНАСТАС: *(Чија)*
„За неколико дана полазим одавде, из своје тамнице. Долазим право у Беч. једва чекам да се тамо сретнемо и да разговарамо о нашој будућности. Па, мени је тек тридесет година! Зар да заувек остенем затворена у овој географској и духовној пуштоши?“
(Пауза)
И...? Шта сад кажете, докторе?

ПАЦЕК: Ја...? Ништа! Ја нисам ништа чуо, господине! Ништа!

АНАСТАС: Зар ви мислите да моје срце не крвари, господине Пацек?

ПАЦЕК: Па... Крвари! Да, оно свакако крвари. Само што...

АНАСТАС: Али, ја ћу дужност своју ипак да извршим, и да господару скинем мрак са очију!

ПАЦЕК: Уф! Уф! Ја мислим да, ипак...

АНАСТАС: Чекајте! Чујем нешто!

ПАЦЕК: Боже, па то је... Бежимо, брзо!

АНАСТАС: Овамо! Овамо!

Анастас и Пацек јанично оцрче иза јорџала. Из дубине, долазе кнез Михаило и аустријски конзул.

АУСТРИЈСКИ

КОНЗУЛ: Ову бутељку „живавке“, Ваша Светлости, добио сам од руског конзула. Господин конзул то скупочено пиће редовно добија од београдског паше, са којим одржава... разумете...?

МИХАИЛО: Имао сам прилике, господине конзуле, да то племенито херцеговачко вино пробам још давно, на соареу код покојног канцелара, фон Метерниха, који је са мојим покојним оцем одржавао... разумете...?

АУСТР.

КОНЗУЛ: Ма колико био дипломата, уважени кнеже, ја са Вашом Светлошћу морам бити отворен и, надам се, морам бити искрен – јер, ми вас, природно, поштујемо као несумњивог Бечлију.

МИХАИЛО: За Беч су, дакако, везане моје најлепше успомене, господине... И супругу своју и кнегињу, у томе сам светионику европске културе и отмености имао среће да упознам... Али, ја сам, ипак, Србин и не стидим се тога.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Опростите што ћу бити одвећ непосредан, Ваша Светлости, али ја овде не говорим само у своје име. Моја овлашћења су, разумете...?

МИХАИЛО: Хоћете да кажете...?

АУСТР.

КОНЗУЛ: Да, хоћу да кажем како је Србији природно место у европској заједници народа, а не – извин'те – са козацима, са оним ирвасима, и оним... Јер, видите, Ваша Светлости: сједињена с Босом, Србија постаје лидер региона; постаје довољно пространа и снажна, те остварује, зар не, прву фазу свога великог историјског сна, без проливања и једне капи крви. А, касније, када дође време, заједно ћемо комадати то анахроно, примитивно, каљаво, гњило и труло турско назови-царство, које као мрска лешина притиска ваш и наш Балкан. Али, о томе кад време сазри. За сада, примораћемо Турску да стави Босну под ваш протекторат.

Пауза. Кнез корача најред-назад, оборене главе.

АУСТР.

КОНЗУЛ: Руку на срце, то је највише чему, у овоме часу, можете да се надате.

МИХАИЛО: *(Заустџави се; фиксира конзула)*
А за узврат?

АУСТР.

КОНЗУЛ: А за узврат, ви ћете престати са ратнохушкачким активностима на Балкану, блокираћете руски утицај на овим просторима и престаћете да подржавате сепаратистички покрет Срба у Војводини.
(Пауза)
Добродошли у велику европску заједницу народа!

МРАК

X

КОШМАР

Чује се, у њами, седми сџав моцарџовоџ Реквијема, Lacrymosa; џрво џласно, да би се џоком развоја радње, музика џосџейено уџишавала.

При крају сџава, музика ће џочейџи џосџейено да се деформише и џреџаја у срџско коло, које ће се чуџи, џрво веома џиџо, џа заџим, мало џо мало, све џласније и џласније, до бесноџ крешенда, на крају, када ће сви учесници – осим кнеза Михаила и Анасџаса – џо коло и заџраџи.

Лаџано одџамњење: сцена се, у џредњем џлану, освейџава џуном, џубичасџом, свейлоџићу, а џрема дубини је све џамнија, џако да задњи џлан џоџуно џоне у џаму.

На сцени се налази намеџџај уношен џоком комада. Оно иџо џодсећа на Јулију – џарниџуре из Иванке и Беоџрада – џревруџо је и расџурено. Све остџало – клуџа на џросценијуму, Милошева фотейџа, икриња, џосейџа, сџо и сџолица аусџријскоџ конзула – сџоји на своме месџу.

Из дубине, улази кнез Михаило, у фармеркама и црном џемџеру са рол-краџном. Креће се лаџано, засџаје, разџледа џредмеџе на сцени, џосебно делове обореноџ „Јулијиноџ намеџџаја“. Заџим се џриближава џросценијуму. У руци држи лисџи харџије – Јулијино џимо џрофу Аренберџу. Посмаџра џисмо.

МИХАИЛО: Анастасе, мој верни Анастасе...

(Публици)

У стара времена, сећате се, доносиоце лоших вести убијали су на лицу места... А, ја сам био проклето сентименталан – без обзира на мој, како историчари кажу, полицијски режим. То вам је нека врста психолошке дијалектике, зар не? Али, пустимо то... Како, оно, беше...? „Успомене су ловачки рогови, чији звук умире у ветру.“

(Пауза)

Из мрака се дошуња Анасџас, у свом уобичајеном косџиму из еџохе, али са великим, модерним фотџоаџарџом у рукама. Кружи, издалека, око Михаила и фотџоџрафише џа, неколико џуџа, уз џомоћ блица. Михаило на џо не обраћа никакву џажњу.

МИХАИЛО: *(Чит̄а са лист̄а, ш̄т̄о ѓа држи у руци)*
„Михаила виђам све мање. Он је својим полити-
чким фантазијама заузет...“
(Публици)
Ето, моја Јулија била је довољно луцидна. А ја...
(Пауза. Наст̄ави да чит̄а)
„... полазим одавде, из своје тамнице. Једва чекам да
се сретнемо и да разговарамо о нашој будућности.
Зар да занавек останем затворена у овој географ-
ској и духовној пустоши?“
(Зѓужва њисмо и баѓи ѓа)
Има право жена!

*Из мрака извире кнез Милош, са наочарима, у раскојчаном мун-
диру, бос, у дуђим, белим ѓађама. Прилази сасвим близу Михаилу.
Анаст̄ас корист̄и прилику да их фот̄ографире.*

МИЛОШ: Слушај, магарче! Није ти ово твоја Јевропа! Не
веруј никоме – мој ти је аманет. Турска, Русија,
Аустрија... Све су то наши крвни злотвори! Ми смо
од вајкада ситниш за њиово поткусуривање били.
Господа која читаве народе држе у оковима!

*Последње речи Милош изговара већ одмичући, да би, заштим, одлу-
тао у полут̄аму. И ост̄але приказе ће извирајти из њаме, кружиће,
лађано, као месечари око Михаила, мимоилазиће се, враћаће се у
њаму и ојет̄и израђајти из ње. Анаст̄ас, који, њакође, луња њо
сцени, њовремено ће их фот̄ографисајти, усњореним њокрејима.*

*Михаило се, њакође, лађано креће и радознано се осврће око себе.
Тако се, њовремено, сучељава са неким од ликова, који – њосле
изговорене рејлике – наст̄ављају своје луњање њо њолумраку. Ми-
хаило, за разлику од месечарских приказа, делује живо и њриродно.*

*Међу приказе ће се немо умешајти и чет̄ири ањенњањора, у својим
кост̄имима из ењохе, али са „фанњомкама“ на ѓлавама. Такође и
Ђишка и Ђивко, у својим народним оделима, али са „калашњи-
ковима“ у рукама.*

ГАРАШАНИН: *(Са раскојчаном маскирном блузом њреко кост̄и-
ма)*
Ви сте пробудили осећања и очекивања народа
српског! Немојте више оклевати! Људи губе веру и
наду, осећају се обманутима!

*Из мрака, њрема Михаилу долазе ауст̄ријски конзул и њтурски њаша,
држећи се за руке. Конзул њреко кост̄има има широку, белу мајицу
са звездицама евројске уније, а њаша, њреко своѓ, њурскоѓ одела,
ист̄у мајицу, само ш̄т̄о има чалму, браду и велике бркове.*

ПАША: Шта оће, уствари, тај Мијаило? Ја знам шта он оће, него, мислим, да ли је он луд?!

АУСТРИЈСКИ

КОНЗУЛ: *(Пошћо су њришили Михаилу)*
Србији је природно место у Европи, а не – извините – са козацима и оним ирвасима... Добродошли у велику европску заједницу народа!

Из дубине ѡрчи Христїић, корачајући ѡла као клоун, ѡла као робѡи. Има свој уобичајени косћим из еѡхе, а на ѓлави модерну ѡолицејску шайку.

ХРИСТИЋ: *(Поскакује око Михаила)*
У краљевству Јутуту
Краљ тринајсти, Балакаха
Обећао свом народу
Да ће дати јухахаха!
(Настїави да ѡрчи ѡо сцени, још мало вичући)
Јухахаха, јухахаха!

Из мрака, злокобно, ѡихо изрони руски конзул. Он, ѡреко своѡ косћима из еѡхе, носи руски војнички коѡоран из средине ХХ века.

РУСКИ

КОНЗУЛ: *(Пришавиши сасвим близу Михаилу)*
КГБ не опрашта, друже Обреновићу!
(Оѡклизи лаѓано у мрак)

Јулија и Каѡарина ѡоскакују, држећи се за руке, обучене у исѡо-вейне, беле венчанице.

КАТАРИНА: У Беч! Хајдемо у Беч, Мишел! Тамо нико не носи опанке!

ЈУЛИЈА: Ти знаш, Мишел, да сам ја уз тебе, и да ћу увек уз тебе бити!

Др Пацек ѡровирује из мрака, у белом манћилу и са модерним сѡешѡскојом око враѡа.

ПАЦЕК: Значи, гроф Аренберг! Онај бонвиван, чији је брат у Ватикану кардинал...

Појављује се Анка, у црном, кожном „садо-мазо“ косћиму, са бичем, водећи за руку Каѡарину – девојчицу.

КАТАРИНА

ДЕВОЈЧИЦА: Ујка! Ујка!

АНКА: То је твој вереник, Катарина!
(*Михаилу*)
Узми Блазнавца за министра! Биће ти веран.

Долази Блазнавац, у њуковничкој униформи из епохе, али са модерним шлемом на глави и металним коферчејом у руци.

БЛАЗНАВАЦ: Господару! До пролећа, војска ће бити сигурно спремна!
(*Кoferче му се отвори, из њега почну да испадају свежњеве новчаница. Он бежи у мрак, просијајући новац за собом*)
То је за зимницу! За зимницу!

МИЛОШ: (*Поново излази у први план*)
Чувајте, ђецо, ово мало Србије, што вам је остављам и немојте ђавола за реп да вучете!

Коло је сада све гласније. Приказе се хвањају за руке и почињу да играју, зашварујући круж око Михаила. Коло је још гласније, играчи се врте све брже. Једино Анастас није у колу. Он иде околу, изражећи позицију за снимање. Гледа кроз камеру, његов блиц севне.

МРАК

XI

ДУГАЧКА РУКА

Оборени намештај из преходне слике враћен је у првобитни положај.

Руски конзул и Павле Радовановић. Рус је, поново, у својој стандардној конзулској одори. Он, лагано, хода око Павла који, у свом црном, грађанском оделу из епохе, са шеширом у руци, стоји у стању „мирно“. Конзул се, најзад, заустави, гледа га у очи и проговара мирним, леденим гласом.

РУСКИ

КОНЗУЛ:

Никада ме нисте видели. Никада се нисмо срели. Ви не знате ко сам ја; ја не знам ко сте ви.

(Пауза)

Ово што је међу нама, то никада, ни у садашњости, ни у будућности, не сме да изађе на светлост дана, без обзира на исход подухвата. Немојте се играти. Ви имате жене, децу, унучиће...

Наша рука је дугачка; она се пружа кроз простор и кроз време. Пазите се!

(Пауза)

Узмите ово!

(Пружа му повећу кожно кесу)

И заборавите да сте ме икада познавали!

МРАК

ХП

НЕ ВОЛИМ ГА, МАМА!

Анка и Катари́на. Анка јој ћомаже да доврши облачење.

КАТАРИНА: Али, ја нећу да будем српска кнегиња! Не волим га!

АНКА: *(Удари јој шамар)*
А, сад?!

КАТАРИНА: Не волим га, мама!

АНКА: Зашто, сине?
(Помилује је ћо образу)
Па, он је кнез! А, није ни тако ружан.

КАТАРИНА: Али, забога, он ми је ујак!

АНКА: Ако ти је ујак, није мање кнез, ни мање мушкарац. Какве су то предрасуде, молим?! Буди просвећена Европљанка, душо! Друго – толике је паре наследио од оног пљачкаша и убице, да може да те вода куд год пожелиш. Од Беча, до Париза...

КАТАРИНА: Ух! То бих волела! Али, опет...

АНКА: Видиш како те гледа? Ко мачак сланину!

КАТАРИНА: Мама! Како можеш...?

АНКА: Од кад смо Јулију отерали, ока са тебе не скида! Само што му бале не цуре.

КАТАРИНА: Не! Ја то не могу!

АНКА: *(Оћали јој шамар)*
А сад?!

КАТАРИНА: Мама... Ја зе нам како ћу...

АНКА: Само да будеш љубазна, приступачна, да му се лепо смешиш... И да мало љуљаш задњицом. То је довољно.

МРАК

XIII

СРПСКИ АТЕНТАТОРИ

Павле Радовановић, Коси́а Радовановић, Лазар Марић и Си́аноје Роџић. Црна одела и црни шешири. Павле им дели шишићоље и ножеве.

- ПАВЛЕ: Дакле, шта смо ми, другови?
- СВИ: Ми смо српски атентатори!!!
- ПАВЛЕ: Српски родољуби! Родољуби, јебем вас у мозак прасећи!
- СВИ: Ми смо српски родољуби!
- ПАВЛЕ: Научите, већ једном, шта сте!
- ЛАЗАР: Али, да бисмо постали родољуби, морамо прво да будемо атентатори.
- ПАВЛЕ: Слушајте, будале бандоглаве, јел ви хоћете да будете интелектуалци, или атентатори?!
- СВИ: Атентатори!!!
- ПАВЛЕ: Дакле, шта смо ми, другови?
- СВИ: Ми смо српски атентатори!!!
- ПАВЛЕ: Ви сте српске будале! Шта смо ми, другови?
- СВИ: Ми смо српски родољуби!!!
- ПАВЛЕ: Једва – једном да погодите шта сте!
(Пауза)
Добро! Шта је разлог нашег родољубивог чина?
- КОСТА: Разлог нашег родољубивог чина је то што сурови кнез није хтео да помилује нашег брата, Љубомира, који, јадан, на робији лежи!
- ПАВЛЕ: Не, то! Не, то!
- КОСТА: А, да! Зато што се продао Аустрији и изневерио нашу браћу Русе.
- ПАВЛЕ: Даље!
- ЛАЗАР: Разлог нашег родољубивог чина је то што ме је бацио на робију, само зато што сам заклао оног акрепа од жене. И, да није било доброг управника затвора, господина Ненадовића...

- ПАВЛЕ: Не, то, идиоте!
- ЛАЗАР: А, ти мислиш што оће да се ожени сестричином и да укаља свете српске обичаје...
- ПАВЛЕ: Даље!
- СТАНОЈЕ: Разлог нашег родољубивог чина је то што није хтео да ме постави за посланика.
- ПАВЛЕ: Не! Не, то, коме!
- СТАНОЈЕ: А! Оно што је изневерио народне наде... Што је обећавао рат с Турцима и стварање велике, слободне...
- КОСТА: И што је завео полицијски терор!
- ЛАЗАР: Што је укинуо слободу штампе!
- СТАНОЈЕ: И, оно... Оно што просута крв великог вожда Карађорђа зове на освету! Ако убица Милош није платио, морају да плате потомци!
- ПАВЛЕ: Добро, добро! Дакле, шта смо ми, другови?
- СВИ: Ми смо српски атентатори!!!

МРАК

XIV

ХОЋУ ДА БУДЕМ СЛОБОДАН!

Михаило седи за сѝолом (ишѝо га знамо као „сѝо аустѝријскоѝ конзула“) и пише. Улази Катѝарина, вѝркајући, ѝомало, сѝиражњицом.

КАТАРИНА: Ево, драги, ја сам готова!

МИХАИЛО: Како си лепа, Каћа... Дођи, дођи, љубави!
(*Хоће да је ѝољуби*)

КАТАРИНА: Не, ујко! Тојест, Мишел... Па, ми још нисмо венчани!

МИХАИЛО: Венчаћемо се, мила!

КАТАРИНА: Кад, ујко?

МИХАИЛО: Дођи, дођи...

Из дубине долази, журно, Никола Хрисѝић, у ѝрајњи Ђишке и Ђивка.

МИХАИЛО: Шта?! Шта је то? Шта ово значи, господине Христићу?!

ХРИСТИЋ: Молим... Молим за опроштај, господару! Али, ја морам... Ја морам, неизоставно...

МИХАИЛО: Дођавола, господине! Сиђи, мила, у башту! Кочија је спремна. Ја ћу одмах доћи.

Катѝарина одлејриша.

МИХАИЛО: Па, добро, Христићу. забога...

ХРИСТИЋ: Господару, опростите, али ја морам, као министар полиције...

МИХАИЛО: Журим!

ХРИСТИЋ: Ви, господару, не смете више сами излазити!

МИХАИЛО: Гле! Ви хоћете мени да командујете!

ХРИСТИЋ: Не, никако!

МИХАИЛО: И, ко су вам ова два...?

ХРИСТИЋ: То су, господару, Ђишка и Ђивко.

МИХАИЛО: Ма, какви Ђишка и какви...

ЂИШКА: С вашим допуштењем, господару, ми се, уствари, зовемо...

- МИХАИЛО: Ма, ко су они?! И, шта ће они овде, господине Христићу?
- ХРИСТИЋ: Да вас чувају, господару.
- ЋИВКО: Ми смо егзекутори, Ваша Светлости.
- ЋИШКА: Са нама, ви сте потпуно сигурни!
- МИХАИЛО: Ма, о чему ови говоре?! Ћивко и...
- ЋИВКО: Не, ја сам Живко, господару.
- ЋИШКА: А ја – ја сам Мишка.
- ЋИВКО: Стари господар вола да се зајебава...
- МИХАИЛО: Молим?!
- ЋИШКА: Ма, зајебаво је, господару, и чиновнике... И министре, па и владике је зајебаво!
- ЋИВКО: Реко је да смо глупи ко ђурани, па нам је турио то „ћ“.
- ЋИШКА: Ми смо егзекутори, какви нема у Србији! Са нама можете...
- МИХАИЛО: Напоље!
- ХРИСТИЋ: Господару...
- МИХАИЛО: (*Вришићи*)
Напоље! Напоље, кад говорим!
- ЋИШКА: Ево, ево, господару! Али... У шуми може...
- ЋИВКО: Не дај Боже!
- МИХАИЛО: Напоље!!!
- Ћишка и Ћивко исћрче.*
- ХРИСТИЋ: Господару! Ви морате да ме саслушате!
- МИХАИЛО: Сутра ћете ви мени положити рачуне, Христићу! Даме чекају!
- ХРИСТИЋ: Господару, ви не смете сами у Кошутњак ићи!
- МИХАИЛО: Доста је било, Христићу! Од ваше параноје, ја више да живим не могу!
- ХРИСТИЋ: Не, господару! Станите! Морате ми веровати! Ваш живот је у опасности!
- МИХАИЛО: Скратите!
- ХРИСТИЋ: Само дискретна пратња... Ова два човека су професионалне убице: поред њих били бисте сигурни.

МИХАИЛО: Ама, од чега ме ви стално браните, Христићу? Од српског народа?

ХРИСТИЋ: Па, да! Тојест, браним вас од атентатора, господару.

МИХАИЛО: Та, идите, молим вас! Ко ме сам ја у Срији зло учинио?

ХРИСТИЋ: Господару, ја имам спискове. морате ми веровати! Ево, погледајте, молим вас!

МИХАИЛО: Ви сте много досадни, Христићу! Добро, нека вам буде! Проучићемо те ваше спискове, чим се вратим из Кошутњака. И, немојте да ме, случајно, неко прати. Хоћу да будем слободан!

Михаило излази. Христић беспомоћно гледа за њим. Зачује се почетијак инструменталне верзије песме „Што се боре мисли моје“. Лагано зашамњење.

МРАК

ЕПИЛОГ

ЗАТРУБИЋЕ БОЈНЕ ТРУБЕ!

Завршава се музичка фраза с краја прелиходне слике.

Михаило и Катари́на у Кошутњаку. Само, сада је ту – за разлику од празне сцене у прологу – сав намештај, изношен током колада. Намештај је испрепуран, у нареду.

Ашенијатори стоје, већ, на своме месту – с леве стране поришала. Стајаће, неомично, до краја, али их нико „неће видети“.

Михаило зрли Катари́ну. (Налазе се на просценијуму) Пичице певају.

КАТАРИНА: Не, ујко... Мишел!

МИХАИЛО: Па, шта? Ти си, сад, моја вереница. Може цела Србија да се постави на главу!
(Љуби је)

КАТАРИНА: Да седнемо, мало!
(Иде ка клупи)
Како је тихо...

МИХАИЛО: Волим Кошутњак. Ту нас, бар, нико не гледа; не вреба сваки наш корак...

КАТАРИНА: А зашто, Мишел, ми просто не одемо одавде?

МИХАИЛО: Куда, Каћа?

КАТАРИНА: У Европу!

МИХАИЛО: Не! Ми ћемо створити Југославију, Каћа! Затрубиће бојне трубе дилем нашег Балкана! Дићи ће се браћа Бугари, Власи, Грци, Арбанаси, Црногорци, Бошњаци... па и Хрвати! Србија је једина снага у региону која има срца, која може, која сме...

Из дубине, брзим кораком долази Анка, машући руком у којој држи мараму.

АНКА: Охој! Ту сте, децо?

КАТАРИНА: (Маће јој)
Мама!

МИХАИЛО: Седи, Анка! Предахни.

АНКА: Ти си, бато, обећао да нам видиковац покажеш!

МИХАИЛО: Хоћу. Види се све до топчидерских висова и Раковице... Стаза је просечена с оне стране.
(Показује према левој страни портикала, где стоје ајенијајори)
 Нико још за њу не зна.

АНКА: Хајдемо!

КАТАРИНА: А, бака Томанија?

МИХАИЛО: Стићи ће и она...

АНКА: Хајдемо ми напред!

МИХАИЛО: Идемо, Каћа! Видећете, прекрасно је.

Крену. Михаило најред, даме за њим. Пичице певају. Кнез застане, осврне се.

МИХАИЛО: Како је лепа наша Србија!

Светлосћ постојаје љубичаста. Зачује се Ласгута, из Моцартовог Реквиема. Михаило наставља да се креће, усипорено. Даме осипају нейомичне. Кнез се лаганом приближава левој страни портикала. Улази међу ајенијајоре, који стоје "залеђени". Ласгута. Мрак.

КРАЈ